

**SIJOITETTUIJEN LASTEN VANHEMPIEN
KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUPALVELUISTA
KUOPIOSSA**

Anne Salmela
Opinnäytetyö, syksy2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Itä, Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Salmela, Anne. Sijoitettujen lasten vanhempien kokemuksia lastensuojelupalveluista Kuopiossa. *Pieksämäki, Syksy 2010*, 59 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä Pieksämäki. Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemuksia lastensuojelupalveluista Kuopiossa. Tutkimuksen aineisto koostui viidestä sijoitetun lapsen vanhemman vastauslomakkeesta. Vastajaat olivat Vesalan perhetukikeskuksen nykyisiä tai sieltä korkeintaan kaksi vuotta sitten lähteneitä asiakkaita. Vastajaryhmä koostui miltei yksinomaan lasten äideistä, mutta yhdessä lomakkeessa oli äidin lisäksi vastaajana myös lapsen isä. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Vesalan perhetukikeskus.

Tutkimus oli kvalitatiivinen, ja aineistoa tutkimukseen kerättiin kyselylomakkeella. Kyselylomake muodostui luonnolliseksi osaksi laadullista tutkimusta, sillä lomakkeen oli tarkoitus jäädä Vesalan perhetukikeskuksen käyttöön opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kyselyn vastauksien tulokset antoivat myönteisen kuvan eritoten Vesalan perhetukikeskuksesta. Sen sijaan Kuopion lastensuojelun sosiaalityöhön ja muihin tukipalveluihin oltiin tyytymättömämpiä. Kokonaiskuva Kuopion lastensuojelupalveluista oli kuitenkin yleisesti ottaen hyvä, sillä asiakasvanhemmat kokivat tullessa kuulluiksi ja ymmärretyiksi omissa elämäntilanteissaan. Tutkimuksen pienen otoksen vuoksi ei tuloksista kuitenkaan ole voitu tehdä pitkälle johtavia tulkintoja. Pieni otos ei ole antanut kattavaa kokonaiskuvaa Kuopion lastensuojelun sosiaalityöstä, tukipalveluista tai Vesalan perhetukikeskuksesta.

Tutkimus osoitti, että sijoitettujen lasten vanhemmat pystyvät käsittelemään kokemuksiaan ja esittämään mielipiteensä palvelun laadusta. Vanhemmat toivat myös esille muutamia kehittämisehdotuksia. Lisäksi toivottiin, että kysely olisi tehty pian asiakkuuden päättymisen jälkeen.

Asiasanat: kvalitatiivinen tutkimus, sijaishuolto, lastensuojelun laatu, kokemus

ABSTRACT

Salmela, Anne. Child Welfare Service Experiences of Parents Whose Child Has Been Placed Into Foster Care in Kuopio. 59p., 2 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the study was to research experiences of parents whose children are placed in foster care. Research was done in the city of Kuopio. The material of the study consisted of questionnaire answers of five parents. The parents were clients of Vesala's Family Support Center. The parents in the study were Vesala clients now or at the most two years ago. The parents who took part in the questionnaire were children's mothers and one dad. Vesala's family support center worked together with this bachelor thesis.

The research was qualitative and data from parents were collected through a questionnaire. The reason of questionnaire in qualitative research was planned in cooperation with Vesala staff to be used later at the family support center. The results of the study gave affirmative picture of Vesala. Child welfare social work in Kuopio and other support services did not succeed as well. Generally the whole picture of Kuopio's child welfare services was good. Parents told they were heard and understood in their own situation of life. Because the sample of the study was small it did not comprehensively cover the situation in child welfare services in Kuopio.

The research indicates that parents whose children are living in foster care can deal with their experiences. The parents could also tell their opinion on the quality of services. The parents also told a few ideas and wished that inquiry should done soon after leaving Vesala family support center.

Keywords: qualitative research, foster care, children welfare qualitative, experience

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 ASIAKKAANA LASTENSUOJELUSSA	7
2.1 Lastensuojelun työprosessit	7
2.1.1 Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojelutarpeen selvitys	7
2.1.2 Avohuollon tukitoimet ja kiireellinen sijoitus.....	8
2.1.3 Huostaanotto ja sijaishuolto	9
2.1.4 Jälkihuolto	11
2.2 Laitossijoitus.....	13
2.3 Vesalan perhetukikeskus	14
3 ASIAKASLÄHTÖISYYS LASTENSUOJELUSSA	15
3.1 Vanhempien osallisuus, kuulluksi tuleminen ja vaikutusmahdollisuudet	15
3.2 Vanhemmille tarjottava tuki	16
3.3 Yhteistyö eri osapuolten kesken	17
3.4 Sijaishuollon laatu	19
3.4.1 Palvelun laatukriteerit.....	19
3.4.2 Vaikuttavuus lastensuojelutyössä	21
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	24
4.1 Kokemukset saadusta tuesta	24
4.2 Vanhempien vaikeat tunteet ja sopeutuminen	25
4.3 Kokemukset sosiaalityöstä	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	27
5.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen kohderyhmä	27
5.2 Kvalitatiivinen tutkimus	29
5.2.1 Ihminen kvalitatiivisen tutkimuksen kohteena.....	29
5.2.2 Aineiston keruu	30
5.3 Aineiston analyysi ja eettiset valinnat	32
5.4 Tutkimuksen reliaabelius ja validius	34
6 TUTKIMUSTULOKSET	36
6.1 Vastaajien profiili	36
6.2 Sijoitettujen lasten vanhempien kokemuksen ääni	37
6.2.1 ”Parasta tukea on ollut avoin keskustelu”	37

6.2.2 Kuulluksi tuleminen lastensuojelun sosiaalityössä	38
6.2.3 Kokemukset tukitoimenpiteistä.....	39
6.2.4 ”Mielipiteeni ja kokemukseni on otettu todesta”	40
6.2.5 ”Kiitoksia kuitenkin Vesalan henkilökunnalle”	41
7 TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	42
7.1 Vanhempien asiakkuus lastensuojelussa	42
7.2 Luottamus ja kuulluksi tuleminen	43
7.3 Kokemukset lastensuojelun sosiaalityöstä ja tukipalveluista	44
7.4 Kokemukset Vesalan perhetukikeskuksesta	46
7.5 Vanhempien ääni ja yhteenveto.....	48
8 POHDINTA	50
8.1 Eettisyys.....	50
8.2 Henkilökohtainen opinnäytetyöprosessini.....	51
8.3 Jatkotutkimusideat & kiitos ja kumarrus	53
LÄHTEET.....	54
LIITTEET	56
Liite 1: Tutkimuksessa käytetty kyselylomake	56
Liite 2: Kyselylomakkeen saatekirje	59

1 JOHDANTO

Julkisessa keskustelussa on yhä enemmän esillä suomalaisen perheen nykytila tämän ajan yhteiskunnassa. Ängeslevä kirjoitti aiheesta 21.1.2010 otsikolla ”äidit ja isät tarvitsevat tukea vanhemmuuteen”. Artikkelin mukaan huonosti voivien lasten ja nuorten ongelmat ovat monimutkaistuneet, ja painopiste perheiden tukemisessa on keikahtanut väärään päähän. Lastensuojelussa se näkyy kasvavina asiakasmäärinä, ja huostaanotoissa on erityisesti nuorten osuus kasvanut. Lasten hyvinvointiin vaikuttavat erittäin vahvasti vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, sekä kiire ja väsymys. Puhutaan vanhemmuuden ohentumisesta. Artikkelisiin haastatellun sosiaalityön professorin Leo Nyqvistin mukaan perheitä tulisi tukea jo paljon varhaisemmassa vaiheessa. Mitä myöhemmin perheille annetaan apua, sitä kalliimmaksi se tulee yhteiskunnalle. Nyqvistin mukaan lastensuojelun raskaassa päässä annettu apu maksaa paljon ja vaatii myös paljon enemmän henkilöstöresursseja. Perhetyöhön panostaminen ja vanhemmuuden taitojen tukeminen perusarjessa auttaisi perheitä paremmin ja säästäisi myös kustannuksissa (Ängeslevä 21.1.2010).

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemuksia lastensuojelupalveluista Kuopiossa. Opinnäytetyöprosessin yhteistyökumppanina toimii Vesalan perhetukikeskus. Tutkimukseni kyselyyn vastanneet sijoitettujen lasten vanhemmat ovat Vesalan perhetukikeskuksessa asiakkaina olleiden lasten vanhempia. Tutkimukseni painopiste on vanhempien kokemusten kautta sijaishuollon laitossijoituksessa, mutta käsittelen työssäni lyhyesti lastensuojelun työprosessit kokonaisuudessaan asiakkuuden alkamisesta jälkihuollon toimenpiteisiin saakka. Lastensuojeluasiakkaiden kokemuksia on tutkittu useista eri näkökulmista. Opinnäytetyöni työelämäyhteistyössä on kyselyn toteuttaminen sekä asiakkaiden kokemusten tavoittaminen kuitenkin tarkoituksenmukaista ja suunniteltua. Kyselylomake osana opinnäytetyötä palvelee työelämäyhteistyökumppaniani, sillä kyselylomakkeen Vesalan perhetukikeskusta koskeva osuus jää Vesalan henkilökunnan käyttöön myös myöhempää tarkoitusta varten.

Sirkka Rousun (2007) tutkimuksen mukaan lasten tämän aikakauden erilainen, psykososiaalinen pahoinvointi näkyy lastensuojelussa. Lastensuojelussa asiakasmäärät ovat reilun kymmenen vuoden aikana kaksinkertaistuneet, vaikka samaan aikaan väestöllisesti lasten määrä on ollut laskussa. Rousu puhuukin Suomen hyvinvointivaltion mahdollisuuksista tuottaa lastensuojelupalveluja niin, että lasten ja perheiden hyvinvoinnin kohentamisessa pystytään ottamaan lapsen kehitykselliset tarpeet mahdollisimman hyvin huomioon. Lastensuojelu kuvastaakin suureltaosin tämän aikakauden yhteiskuntaa sekä siinä vallitsevia ihmis- ja lapsikäisyyksiä. (Rousu 2007, 18.) Opinnäytetyöni pyrkii osaltaan tavoittamaan asiakkaan näkökulman ja kokemuksen. Asiakaslähtöinen ja yksilöllinen lastensuojelun työ vaatii kehittävää ja moniammatillista työtöytä.

2 ASIAKKAANA LASTENSUOJELUSSA

Lastensuojeluasiakkuus ja lapsen sijaishuolto ovat perheelle suuria, vaikka eivät aina aivan yllättäviääkään muutoksia. Vanhempien kokemusten osalta on merkitystä sillä millaisena perhe ja vanhemmat kokevat sijaishuollon vaikutukset elämäänsä. Näen tärkeänä kertoa lastensuojeluasiakkuuden prosessin, sillä myös tutkimukseni kohteen, Vesalan perhetukikeskuksen sijoitettuna olevien lasten vanhemmat ovat tämän prosessin käyneet läpi tavalla tai toisella. Kun lapsi sijoitetaan asumaan kodin ulkopuolelle, voidaan se toteuttaa useilla eri päätöksillä. Päätösten tarkoitus, oikeudelliset vaikutukset sekä perusteet voivat olla hyvin erilaisia keskenään. (Saastamoinen 2010, 4–6.)

2.1 Lastensuojelun työprosessit

2.1.1 Lastensuojeluasian vireille tulo ja lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelun työproesseissa edetään pehmeistä keinoista vaativampia toimenpiteitä kuten huostaanottoa kohti. Tarkoituksena on ennakoida ja ennaltaehkäistä lastensuojelutarpeen syntymistä. Tällä ennaltaehkäisyllä tarkoitetaan esimerkiksi kunnan terveydenhoitopalveluja kuten äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa, päivähoitoa, opetusta ja nuorisoi-

toimintaa. Näiden lapsiperhepalvelujen jatkuva kehittäminen on osa lapsiperheiden hyvinvoinnista huolehtimista. (Sosiaaliportti i.a.)

Mikäli lastensuojelutarve ilmaantuu, tulee siitä kunnan sosiaalitoimeen lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, mutta esimerkiksi terveydenhuollon ammattikunnilla ja muilla luottamushenkilöillä on lastensuojelulain 25§:ssä säädetty lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus, joka ylittää ammattieettisen vaitiolovelvollisuuden. (Sosiaaliportti i.a.) Lasten hyvinvoinnista tulee huolehtia koko lähiyhteisön. Lastensuojeluilmoitus tulee lain mukaan tehdä silloin, kun on huolta lapsen hoidosta ja huolenpidosta, lapsen kehitystä vaarantavista olosuhteista tai mikäli lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelu tarpeen selvittämistä. (Taskinen 2007, 30.) Lastensuojeluasia tulee vireille lastensuojeluilmoituksen taikka lapsen tai perheen omasta yhteydenotosta ja pyynnöstä selvittää lastensuojelun tarpeellisuutta. Lastensuojelu toimenpiteiden tarpeellisuus arvioidaan. Arvioinnin tavoitteena on selvittää tarvitseeko perhe ja lapsi tai nuori tukea ja palveluja lastensuojelusta. Lastensuojelutarpeen selvitys on interventio perheen elämään, jolloin perhe kokonaisuudessaan joutuu miettimään kyseiseen tilanteeseen joutumisen syitä ja etsimään niihin ratkaisua. (Sosiaaliportti i.a.)

2.1.2 Avohuollon tukitoimet ja kiireellinen sijoitus

Kun lastensuojelutarve ilmenee ja asiakkuus lastensuojeluun syntyy, lähdetään ensisijaisesti liikkeelle avohuollon tukitoimista. Avohuollollisten tukitoimien ensisijaisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kyseisiä tukitoimia tulisi kokeilla ennen huostaanottoa, mikäli perusteet huostaanotolle ovat jo olemassa. (Räty 2010, 262.) Avohuollon tukitoimia ovat välttämättömän toimeentulon ja asumisen turvaaminen lapselle ja tämän perheelle. Muita lastensuojelun avohuollon toimia on lukuisia. Esimerkiksi tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen, tukihenkilö tai tukiperhe, perhetyö, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, vertaisryhmätoiminta ja virkistystoiminta kuten lomat ja leirit. Avohuollon tukitoimilla pyritään vastaamaan perheen ja lapsen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin. (Sosiaaliportti i.a.)

Avohuollon tukitoimena voidaan myös koko perhe sijoittaa asumaan kodin ulkopuolelle. Sijoituksen tarkoitus on tällöin kuntouttava. Kuntouttava sijoitus voidaan toteuttaa esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa tai päihdehuollon hoitolaitoksessa, joka mahdollistaa perhekuntoutuspalvelut. Koko perheen sijoitus hoitoon ja kuntoutukseen on vapaaehtoisuuteen perustuva tukitoimi. (Sosiaaliportti i.a.)

Lapsen kiireelliseen sijoitukseen ryhdytään jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Lastensuojelulaki määrittelee asian seuraavasti:

”Jos lapsi on jäljempänä 40 §:ssä mainitusta syystä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Kiireellisestä sijoituksesta päättää 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija, jonka päätöksen perusteella kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää.” (Lastensuojelulaki, 2007/417, 38§.)

Kiireellistä sijoitusta edellyttävät tilanteet voivat olla hyvin erilaisia. Perusteet sijoituksen kiireellisyydelle voivat johtua joko lapsen kasvuolosuhteissa olevista ongelmista, hoidosta vastaavien henkilöiden menettelystä tai lapsen oman käyttäytymisen aiheuttamasta uhkasta. Kiireellisen sijoituksen osalta kyseessä on akuutti tilanne, joka vaatii välittömien lastensuojelun turvaamistoimenpiteiden käynnistämistä. Mikäli sijoitus voitaisiin järjestää avohuollon tukitoimena, ei tuolloin ole edellytyksiä lapsen kiireelliselle sijoitukselle. Oikeusvaikutuksiltaan kiireellinen sijoitus vastaa huostaanottoa, mutta on kuitenkin kestoltaan rajatumpi. (Saastamoinen 2010, 39–40.) Kiireellinen sijoitus lakkaa viimeistään 30 + 30 vuorokauden kuluttua sen alkamisesta. Kiireellisen sijoituksen lopettamisesta päättää sosiaalityöntekijän ammatillisen virkakelpoisuuden omaava viranhaltija. (Räty 2010, 52.)

2.1.3 Huostaanotto ja sijaishuolto

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tapahtuu avohuollon tukitoimena, kiireellisesti sijoitettuna, huostaan otettuna tai tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä, sekä jälkihuoltona. Näiden vaihtoehtojen lisäksi lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös yksityisesti. Sijaishuolto määritellään lastensuojelulain 49§:ssä ja siinä lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti

tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (Saastamoinen 2010, 4–6.) Lapsen sijoitusta varten on olemassa erilaisia sijaishuollon muotoja. Lapsi pyritään aina sijoittamaan hänen ja hänen perheensä yksilöllistä tilannetta parhaiten vastaavaan sijaishuoltopaikkaan. Sijaishuollon muotoja ovat perhehoito, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset ja muut lapsen tarpeen mukaisuutta vastaavat sijaishuoltopaikat. Sijaishuoltopaikan valinta on riippuvainen hyvin monista tekijöistä. Valintaan vaikuttavat muun muassa lapsen yksilölliset tarpeet, lapsen läheisverkosto sekä se kuinka kauan sijoituksen tarpeen arvioidaan kestävän. (Sosiaaliportti i.a.)

Kun lapsen tarpeita vastaava sijaishuoltopaikka on löytynyt, tulee lapsen sijaishuoltoon siirtymisen tapahtua mahdollisimman hallitusti lasta järkyttämättä. Ellei kyseessä ole akuutti kriisitilanne, tulee sijaishuoltoon siirtyminen aina valmistella sekä toteuttaa suunnitelmallisesti ja huolellisesti. Tässä siirtymävaiheessa on yhteistyö eri toimijoiden välillä ensiarvoisen tärkeää, jotta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta voidaan sopia. (Saastamoinen 2010, 109.) Lastensuojelun 30§:ssä säädetään lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen asiakassuunnitelmasta. Asiakassuunnitelma laaditaan ja tarkistetaan yhteistyössä lapsen ja tämän huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan tai lapselle muutoin läheisen tahon edustajan kanssa. Asiakassuunnitelmaan tulee kirjata ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan sekä lapsen ja hänen perheensä tuen tarve. Lisäksi kirjataan ne palvelut ja tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan sekä arvioidaan aika, jonka kuluessa pyritään tavoitteet toteuttamaan. Myös asianosaisten eriävät mielipiteet ja näkemykset asiakassuunnitelman tiimoilta kirjataan. Asiakassuunnitelma tulee tarkastaa tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Räty 2010, 233–235.) Ideaalitalanne lapsen sijoituksen siirtymävaiheessa olisi, että keskustelut käytäisiin lapsen ja vanhempien suostumuksella hyvässä keskinäisessä yhteistyössä. Sijoitus aiheuttaa erityisesti vanhemmissa ja lapsessa voimakkaitakin tunteita. Tästäkin syystä on lapsen ja lapsen biologisten vanhempien näkökulmasta olennaista, että sijaishuollolle asetetut tavoitteet ja lapsen hoidon periaatteet tulevat ymmärretyiksi. (Sosiaaliportti i.a.)

Huostassapidon ja sijaishuollon päättyminen tulee valmistella ja suunnitella vähintäänkin yhtä huolellisesti kuin lapsen sijaishuoltoon siirtyminen. Sosiaalityöntekijän velvollisuus on aina tutkia mahdollinen perheenyhdistämisen vaihtoehto. (Sosiaaliportti i.a.)

Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus yhteydenpitoon perheensä ja muiden hänelle läheisten ihmisten kanssa. Lastensuojelun on tuettava tätä yhteydenpitoa. Lapsen etu huomioiden tulee sijaishuoltoa toteuttaa aina niin, että tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen. Huostassapidon lopettaminen ei kuitenkaan saa vaarantaa lapsen etua. (Tas-kinen 2007, 17.) Mikäli lapsen etu uhkaa huostassapidon päättymisen jälkeen kuitenkin vaarantua tulee lastensuojelulakiin säädettyjen lapsen edun kriteereiden lisäksi huomioida myös seuraavia asioita:

- Sijaishuollon kesto-aika. Onko lapsi jo siinä määrin juurtunut sijaiskotiin, että uusi muutos olisi hänelle haitallinen?
- Lapsen ja sijaishuoltoa antavan kiintymyssuhde. Kokeeko lapsi sijaisvanhemmat läheisemmiksi kuin omat vanhempansa?
- Lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen. Kuinka säännöllisesti ja tiiviisti yhteyksiä on pidetty?
- Lapsen oma mielipide. Missä lapsi itse haluaisi asua? (Sosiaaliportti i.a.)

Huostaanotto ja sijaishuolto tulee lopettaa heti kun siihen ei ole enää tarvetta. Huostasapito lakkaa kuitenkin viimeistään lapsen täyttäessä 18- vuotta, jonka jälkeen hänellä on oikeus lastensuojelun jälkihuoltoon. Lapsi voidaan kuitenkin sijoittaa myös jälkihuollon toimenpiteenä, jolloin sijoitus voi jatkua aina siihen saakka kunnes lapsi täyttää 21- vuotta. (Sosiaaliportti i.a.)

2.1.4 Jälkihuolto

Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon säädetään lastensuojelulain 75 §:ssä. Sijaishuollon päättymisen jälkeen tulee sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen järjestää lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa. Jälkihuolto toteutetaan siinä laajuudessa, kuin lapsi tai nuori sitä välttämättä tarvitsee. Kun jälkihuollollisten toimenpiteiden tarvetta arvioidaan, siinä otetaan huomioon lapsen tai nuoren ikä, hänen terveydenhuollolliset erityistarpeensa sekä itsenäistymistä edesauttavat tukitoimet ja muut yksilölliset tarpeet. Jälkihuollosta laaditaan asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmassa tulee ottaa huomioon jälkihuollollisten tarpeiden mahdolliset muutokset eri tilanteissa. (Räty 2010, 493–502.) Sijaishuolto tulee nähdä jälkihuollon kanssa yhdeksi kokonaisuudeksi, jota toteutetaan yhteisesti

lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä sijaishuollosta vastanneiden työntekijöiden kesken. (Taskinen 2007, 88.)

Känkänen ja Laaksonen (2006) tiivistävät, että päämääränä ja tavoitteena jälkihuollolla on saattaa lapsi takaisin kotiin tai itsenäiseen elämään. Olisi epätarkoituksenmukaista katkaista tuen antaminen ja yhteydenpito sijaishuollossa olleeseen lapseen tai nuoreen hänen muuttaessa takaisin biologisten vanhempinsa luo tai hänen täyttyessään 18 vuotta. Useimmat nuoret kaipaavat sijaishuollon päätyttyä avukseen ja tuekseen luotettavaa aikuista, jonka puoleen voi tarvittaessa kääntyä. Jälkihuollon tarkoituksena on myös vahvistaa lapsen ja nuoren tunnetta siitä, että hänestä ja hänen hyvinvoinnistaan sekä läheisverkostostaan välitetään. Mahdollisen laitostumisen purku, ja lisääntymisen uuden elämäntilanteen edessä tarjoava jälkihuolto tukevat lapsen ja tämän läheisverkoston mahdollisuuksia ottaa omat voimavarat kokonaisvaltaisesti käyttöönsä. (Känkänen & Laaksonen 2006, 43.)

Yhteiskunnallisesti ja lastensuojelutyön mielekkyyden kannalta ei jälkihuollon merkitystä saa vähätellä työntekijänkään osalta. Työssäjaksamiseen ja työmotivaatioon vaikuttaa suuresti se, että mahdollisesti vuosienkin pituinen työ ei jää kesken. Työntekijällä tulee olla mahdollisuus saattaa lapsi elämässään seuraavaan vaiheeseen ja luottaa hoiva seuraavalle huolenpitäjälle. (Känkänen & Laaksonen 2006, 44.)

Jälkihuollon muodot ovat riippuvaisia sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvän lapsen tai nuoren yksilöllisistä tarpeista. Lapsen läheisverkostoa tuetaan käytännössä samoin kuin lastakin. Jälkihuollon tullessa ajankohtaiseksi on tilanteeseen aktivoimisen ja sitouttamisen vuoksi on läheisneuvonpito usein tarpeen. Tällöin lapsi ja hänen perheensä tai itsenäistyvä nuori saavat ulkopuolisen koollekutsujan kanssa kartoittaa heille tärkeitä ja merkityksellisiä läheisiä ihmisiä, joista voisi olla apua uudessa elämäntilanteessa selviytymiseen. (Taskinen 2007, 90.) Jälkihuollon palveluihin kuuluu esimerkiksi psykososiaalisen tuen antaminen henkilökohtaisen ohjauksen ja neuvonnan avulla sekä avun antaminen asunnon ja koulutuksen saamiseksi. Myös tuen antaminen työllistymiseen tai työelämän harjoitteluun sekä loma- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen kuuluvat osana jälkihuoltoa. Nuorelle tarjotaan myös taloudellista tukea itsenäistymistä varten sekä ohjausta suunnitelmalliseen rahankäyttöön. (Sosiaaliportti i.a.) Lisäksi itsenäistymässä olevan nuoren osalta huolehditaan lapsen omista saatavista eli itsenäistymisva-

roista. Silloin kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoime-
na, huostaanotettuna tai jälkihuoltona hänen itsenäistymistään varten on joka kalenteri-
kuukausi varattava summa, joka vastaa vähintään 40 %:a hänen tuloistaan, korvauksis-
taan ja saamisistaan. Lapsilisää ei kuitenkaan oteta tässä huomioon. (Taskinen 2007,
91.)

Jälkihuolto lakkaa viimeistään kun nuori täyttää 21 vuotta. Tätä aikaisemminkin jälki-
huolto voi päättyä, mikäli asiallisesti katsoen ei tarvetta jälkihuollolle enää todeta. Kun
lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viisi vuotta viimeksi
lastensuojelun asiakkaana, päättyy tuolloin myös kunnan velvollisuus järjestää kyseisel-
le lapselle jälkihuoltoa. Jälkihuoltoa koskevassa säännöksessä asiakkuuden päättymistä
ja asiakkuutta on arvioitava sen mukaan minkälaisia tukitoimia ja lastensuojelun palve-
luja lapselle tai nuorelle on järjestetty. (Räty 2010, 497–498.)

2.2 Laitossijoitus

Lapsen sijaishuollosta lastensuojelulaitoksessa on säädetty lastensuojelulain 57§:ssä:

*”Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää tässä laissa tarkoitettua
lapsen sijaishuoltoa sekä 37§:ssä tarkoitettu sijoitus avohuollon tukitoi-
mena, ovat lastenkodit ja koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat las-
tensuojelulaitokset.”* (Räty 2010, 410–411)

Kuntien ylläpitäminä on erimuotoisia ja eritasoisia lastensuojelun yksiköitä, joissa an-
neetaan laitoshuoltoa. Näissä säännöksen tarkoittamissa laitoksissa on mahdollista järjestää
myös lapsen avohuollollinen sijoitus. Laissa säädetään myös laitoksessa asuvan lapsen
kasvuoloista ja toimitiloista lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioonottaen (Rä-
ty 2010, 410–412.) Laitoshuoltoon sijoitetaan erityisosaamista edellyttäviä, vaikeahoi-
toisia lapsia. Laitoksen henkilöstöllä tulee olla tehtävän edellyttämä ammattitaito.
Usein laitoshoido on tarkoituksenmukaisin ratkaisu esimerkiksi murrosikäiselle, sijais-
huollon tarpeessa olevalle lapselle. (Saastamoinen 2010, 10–11.) Lasten yksilölliset
tarpeet vaihtelevat lapsen iästä ja hänen vaatimastaan hoidosta ja huolenpidosta johtuen.
Tästä syystä laitoksessa ja sen eri osastoilla tulee olla muunneltavissa olevia yhden ja
kahden hengen huoneita. Toisilleen vieraiden lasten asuttaminen samaan huoneeseen ei
ole suotavaa. Lapsella tulee kaikissa olosuhteissa olla oikeus ja mahdollisuus omaan

rauhaan ja identiteettiin. Laitoshuolto ei koskaan saa olla luonteeltaan säilyttävää hoitoa vaan kysymys on lapsen tarpeiden mukaisen sijaishuollon järjestämisestä. Jo arvioitaessa lapsen tarpeiden mukaista sijoituspaikkaa tulee ottaa huomioon lapsen hoitoisuus sekä ne erilaiset tukitoimenpiteet mitä lapsi sijoituksensa aikana tulee tarvitsemaan. (Räty 2010, 410–412.)

2.3 Vesalan perhetukikeskus

Vesalan perhetukikeskus on yksi Kuopion kaupungin lapsiperhepalvelujen yksiköistä. Vesala kuuluu osana lastensuojelun sijaishuollon laitostoimintaa. Muita Kuopion kaupungin sijaishuoltoyksiköitä ovat Alavanmäen perhetukikeskus, joka käsittää Vauvalan, Touhulan ja Alarinteen osastot. Lisäksi Alavanmäellä toimii Toukolan perhetukikeskus ja perhekriisiyksikkö. Myös sijaishuollon sosiaalityöntekijät sekä perhetyön toimipisteet ovat Alavanmäellä. Vesalan perhetukikeskus on Kuopion kaupungin omistama kahdeksan (8) paikkainen lastensuojelulaitos Alavanmäellä Kuopiossa. Vesala tarjoaa väliaikaisista sijoituspaikkaa pääsääntöisesti alakouluikäisille, erilaisissa vaikeuksissa oleville lapsille. Vesalassa asuu avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettuja tai huostaanotettuja lapsia. Sijoituksen aikana lapsen ja hänen perheensä kanssa työskennellään tavoitteellisesti. (Kuopion kaupunki i.a.) Vesalan henkilökunta koostuu perhetukikeskuksen johtajasta, vastaavasta ohjaajasta, viidestä (5) ohjaajasta, kodinhoitajasta, laitosapulaisesta sekä ruokapalvelunhuoltajasta. Kaikki osastolla toimivat työntekijät osallistuvat lasten hoidollisiin, kasvatuksellisiin ja ohjaustehtäviin. Ohjaajilta vaadittu koulutus on korkeakoulutus tai vastaava opistotasoinen tutkinto. (Arja Saapunki-Sihvonen, henkilökohtainen tiedonanto 30.8.2010)

Vesalassa toimintaa ohjaavat selkeät säännöt ja päiväohjelma. Turvallisen kasvuympäristön luominen on tärkeää, jotta lapsi voi opetella arkielämässä selviytymisen taitoja. Vesalan henkilökunta tukee lasta mm. koulunkäynnissä ja innostaa tätä kehittävien harrastusten pariin. Yhdessä tekemisen kautta lapsi oppii sosiaalisia taitoja ja toisen ihmisen huomioon ottamista. Yhteistyössä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa pyritään keskustellen saamaan näkemys lapsen ja perheen kokonaistilanteesta. Vaikeuksiin etsitään yhdessä apua ja ratkaisuja. Arvot, jotka ohjaavat Vesalan toimintaa ovat luotettavuus, luovuus ja läheisyys. (Kuopion kaupunki i.a.)

3 ASIAKASLÄHTÖISYYS LASTENSUOJELUSSA

Sijoitettujen lasten vanhemmat ovat etävanhempia omille lapsilleen. Kujalan (2003) mukaan sijaishuollossa olevan lapsen tulisi etävanhemmuudesta huolimatta saada säilyttää hyvät suhteet vanhempiinsa sijoituksen aikana ja sen jälkeen. Etävanhemmuus on kuvaus siitä kuinka sijoitettujen lasten vanhemmat ovat edelleen omien lastensa vanhempia, mutta he eivät enää toteuta vanhemmuuttaan samanvertaisessa laajuudessa kuin ennen sijoitusta. Etävanhemmuuden rinnalla myös jaetun vanhemmuuden termi kuvaa sitä kuinka sijoitetulla lapsella on monta vanhemmuuden toteuttajaa. (Rautakorpi 2007, 17–18.) Käsittelen vanhemmuutta teemoittain ja linkittyneenä oman tutkimukseni kannalta merkittävimpiin vanhemmuuden osa-alueisiin. Sijoitettuna olevan lapsen rooleja sijaishuollossa käsittelen vain siltä osin, jotka koskettavat suoranaisesti vanhemmuuden toteuttamista.

3.1 Vanhempien osallisuus, kuulluksi tuleminen ja vaikutusmahdollisuudet

Lapsen sijoituksen aikana säilyy huoltajuus lapsen vanhemmilla tietyin rajoituksin. Sosiaalihuollosta vastaava toimielin päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta ja kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä opetuksesta ja terveydenhuollosta. (Sosiaaliportti i.a.) Lastensuojelulaki säättää lapselle tehtävästä asiakassuunnitelmasta. Jo lapsen asiakassuunnitelmaa tehdessä otetaan vanhempien tai vanhemman mielipide ja toiveet lapsen huoltoon ja hoitoon liittyvistä asioista huomioon. Lisäksi vanhemmille voidaan kuitenkin tehdä myös oma asiakassuunnitelma, jonka tarkoitus on tukea nimenomaan vanhemmuutta. Vanhemmille tarkoitettu asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuolto viranomaisten kanssa, jolloin kyseessä on esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmiin tarkoitettujen palvelujen järjestäminen. Vanhemmille tarkoitettun asiakassuunnitelman toteutuksesta on kuitenkin päävastuussa perheen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty 2010, 239–240.)

Lapsen omilla vanhemmilla on hyvin tärkeä rooli lapsen sopeuttamisessa sijaishuoltoon, sillä vanhemmuus ei pääty sijaishuoltoon siirtymisen jälkeen. Lapsen omat vanhemmat voivat auttaa lasta sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen. Tärkeää onkin, että lapsi on

tietoinen hänen oikeuksistaan pitää yhteyttä omiin vanhempiinsa ja muihin hänelle tärkeisiin henkilöihin myös sijoituksen aikana. Vanhempien täytyy omalta osaltaan antaa lapselle lupa kiintyä sijaishuoltopaikkansa aikuisiin. Sijaishuoltopaikan tuleekin tukea vanhempia osallisuuteen lapsensa elämässä. Hyvin tavallista on, että vanhempi ei oman kriisinsä ja häpeän sekä syyllisyyden tunteidensa vuoksi kykene pitämään yhteyttä lapseen vaikka haluaisikin. (Saastamoinen 2010, 139–140.)

Sijoitetun, huostassaolevan lapsen vanhempien oikeudet olla mukana käsiteltäessä lapsen asioita eri viranomaisissa, säilyvät huostaanoton aikanakin. Lapsen vanhemmat toimivat tuolloin lapsensa edustajina. Sosiaalityöntekijä edustaa kuitenkin lasta huostaanottoon ja sijoitukseen liittyvissä asioissa. Huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana lapsen vanhemmilla on oikeus saada tietoja lapsestaan ja pitää tähän yhteyttä. Mikäli yhteydenpitoa jouduttaisiin jotenkin rajoittamaan, tulee siitä tehdä kirjallinen päätös. Kaikissa tilanteissa huoltajilla säilyy aina oikeus päättää lapsen kansallisuudesta, uskonnosta ja nimestä. Lapsen huoltaja edustaa lastaan myös oikeuskysymyksissä. Kaikissa lapsen omaisuutta ja taloutta koskevissa kysymyksissä huoltajalla on oikeus käyttää puhevaltaa. Huoltajalla on halutessaan oikeus hakea huostaanoton lopettamista. (Taskinen 2007, 82–84.)

3.2 Vanhemmille tarjottava tuki

Lapsen sijoitukseen asuttamisen jälkeen ei perheen vanhempia tule jättää asian kanssa yksin. Mikäli vanhemmat vain suostuvat ottamaan vastaan ammattiapua ja tukea sitä tulee heille tarjota. Varsinkin pitkäaikaisissa sijoituksissa vanhempi tulisi saada ymmärtämään, että hän on tehnyt lapsen kannalta hyvän työn ja antanut tälle mahdollisuuden huolehtivaan hoitoon. Jos huostaanotetun lapsen vanhemmille on tehty oma asiakassuunnitelma, tulee sen toteutumista seurata. Usein lapsen mahdollisuudet palata sijoituksen jälkeen kotiin liittyvät vanhempien kuntoon ja kotiolosuhteiden vakiintumiseen. Lyhytaikainen kehitys vanhempien kuntoutumisen osalta ei vielä turvaa lapsen tilannetta riittävästi. Jotta kasvuolosuhteiden pysyväisluontoiseen tilaan voidaan luottaa, tulee olosuhteiden ja vanhempien kunnosta saada pitkäaikaista näyttöä. (Taskinen 2007, 83–84.)

Koivuluoma ym. käyvät tutkimuksensa tuloksissa läpi huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia saadusta tuesta. Vanhemmat kokivat saaneensa ennen huostaanottoa tukea eniten lähipiiristään sekä avohuollon tukitoimista kuten perhetyöstä ja kodinhoitajasta. Myös perhetukikeskuksista sekä ensi- ja turvakodeista vanhemmat olivat kokeneet saaneensa tukea ennen huostaanottoa. Pieni osa tutkimukseen osallistuneista vanhemmista olivat kokeneet vertaistuen hyödylliseksi tueksi omassa tilanteessaan. Lisäksi pieni osa tutkimuksen vanhemmista koki etteivät he olleet saaneet nimenomaan sosiaalitoimelta mitään tukea ennen lapsen huostaanottoa. Myös huostaanoton jälkeen kokivat vanhemmat saaneensa eniten tukea juuri läheisiltään. Lisäksi tukea oli saatu mielenterveystoimistosta ja sosiaalitoimesta. Tutkimuksen mukaan tukea olisi kuitenkin kaivattu runsaasti lisää. (Koivuluoma, Pasanen & Santalahti 2009, 56–58.)

Sen lisäksi, että sijoitettuna olevien lasten vanhemmilla on laissa säädettyjä oikeuksia saada tukea, on lapsen sijaishuoltopaikan tärkeätä muistaa asiakastyöskentelyssään vanhempien asema. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry kertookin ammattietiikan oppaassaan, että asiakkaan elämäntilanne saattaa olla vaikea ja hän on tästä syystä epäluuloinen alan virkamiehiä kohtaan. Niin teot, sanat kuin eleetkin saataan tulkita väärin ja on tärkeää, että työntekijä osaa suhtautua neutraalisti ja asiallisesti, vaikka ei itse saakaan aina osakseen myönteistä palautetta tai ymmärrystä. (Talentia i.a.) Kähkönen (1996) vahvistaa, että vanhempien ja lasten ero huostaanoton ja lapsen sijaishuollon myötä vaikuttavat voimakkaasti kumpaankin osapuoleen. Suru lapsen menetyksestä on väistämätön. Jotta jatkotyöskentely perheen kanssa ei pitkittyisi, tulisi vanhempien saada tukea välittömästi kriisin ja menetyksen alkuvaiheessa. Yhteistyön kannalta onkin tärkeää sekä tunnistaa, että ymmärtää vanhempien vaikeat tunteet osana huostaanotosta johtuvaa kriisiä. (Koivuluoma ym.2009, 30.) Hyvin keskeinen osa sijaishuoltoa on vanhempien tukeminen omassa kuntoutumisessaan. Lapsen sijaishuollon aikana tulee vanhempia kannustaa heitä parhaiten kuntouttavien ja tukea antavien palvelujen piiriin. (Sosiaaliportti i.a.)

3.3 Yhteistyö eri osapuolten kesken

Jo ennen lapsen siirtymistä sijaishuoltopaikkaan on lapsen ja vanhempien hyvä käydä tutustumassa sijaishuoltopaikkaan ennakkoon. Jo tällä vierailukäynnillä luodaan pohjaa

hyvin toimivalle keskinäiselle yhteistyölle. Tutustumiskäynnin jälkeen lapsi sekä hänen vanhempansa ja sijoittava sosiaalityöntekijä tekevät, mikäli mahdollista, yhteisen päätöksen sijaishuoltopaikasta sekä siirtymävaiheen aikataulusta. (Saastamoinen 2010, 109–110.)

Lastensuojelun avohuollon osalta on laissa säädetty yhteistoimintavelvoite. Tämä velvoite tarkoittaa, että avohuollon tukitoimia on mahdollisuuksien rajoissa toteutettava yhteistyössä lapsen, vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Säännöksessä on kuitenkin mahdollistettu se, että yhteistyötä tehdään lapsen ja toisen huoltajan kanssa tai niin, että työtä tehdään yksin lapsen kanssa. Lisäksi voidaan tehdä työtä lapsen ja hänen molempien huoltajiensa kanssa. (Räty 2010, 262–263) Lastensuojelulain 52 §:ssä säädetään yhteistyöstä:

”Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee olla yhteistyössä sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi.” (Lastensuojelulaki 417/2007, 52 §)

Lastensuojelulain 45 §:ssä määrätään sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen päättävän viimekätisesti huostaanoton aikana lapselle järjestettävän huollon ja hoidon sekä tosi-asiällisen huolenpidon sisällöstä. Tästä säännöksestä huolimatta ei lain tarkoittama huollon ja hoidon järjestäminen ole mahdollista ilman lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kuten laitoksen työntekijöiden sekä lapsen vanhempien yhteistyötä. (Räty 2010, 390–391) Sillä kunnalla, joka lapsen sijoittaa on erityinen velvollisuus tukea lapsen biologisten vanhempien ja sijaishuoltopaikan keskinäistä yhteistyötä sekä luoda rakentavaa ilmapiiriä perheen hyväksi työskentelevien toimijoiden välille. Mikäli sijaishuoltopaikan sekä vanhempien välisessä yhteistyössä on ongelmia, ryhtyy sijoittajakunta tarpeellisiin toimenpiteisiin asian ratkaisemiseksi. (Sosiaaliportti i.a.)

Moniammatillinen yhteistyö on lastensuojeluasiakkuuksissa erityisesti sosiaalityöntekijän, mutta myös muiden ammattilaistahojen työn tuki. Aina huostaanoton tarpeen arvioinnista, valmistelusta sekä sijaishuoltoon sijoittamisesta lähtien tulee sosiaalityöntekijällä olla mahdollisuus saada tukea muiden ammattilaisten asiantuntemuksesta. Muita asiantuntijoita voivat olla esimerkiksi lastenneuvola, päivähoito, koulu, perheneuvola, päihdehuolto, aikuissosiaalityö, lapsi- ja nuorisopsykiatria sekä nuorisotoimi. Näiden

alojen ammattilaiset auttavat tarpeen vaatiessa sosiaalityöntekijää kukin perustehtävänsä ja mahdollisuuksiensa mukaan. Yhteydenpito eri ammattilaisten kesken voi lastensuojeluasiakkuuksissa olla hankalaa, ellei asiakasperheen sosiaalityöntekijä pidä huolta eri tahojen yhteistyön sujuvuudesta. Perheellä voi tilanteestaan riippuen olla päällekkäisiä tai peräkkäisiä asiakkuuksia perheenjäsenille erikseen tai perheelle yhteisesti. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on kartoittaa perheen asioita hoitavat tahot sekä huolehtia yhteispalaverien järjestämisestä. Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu eri yhteistyötahojen välisen yhteydenpidon koordinointi. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee yhdistää eri ammattialojen osaaminen ja voimavarat lastensuojelunasiakkaana olevan perheen hyväksi. (Sosiaaliportti i.a.)

3.4 Sijaishuollon laatu

Lastensuojelun laatuun vaikuttavat hyvin moninaiset tekijät. Esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa laatuun vaikuttaa henkilöstömitoitus, lastensuojelulaitoksen tilat sekä se onko kunnalla riittävä määrä sosiaalityöntekijöitä vastaamaan lastensuojelusta. Lastensuojelulaissa laatu huomioidaan ja siihen puututaan muun muassa lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 3 kohdan avulla. Tämä lapsen oikeuksien sopimus koskee erityisesti lapsen laitoshoidtoa sekä lapselle järjestettäviä palveluja. Artiklan mukaisesti tulee lapsen suojelusta sekä huolenpidosta vastaavien laitosten ja palvelujen noudattaa toimivaltaisten viranomaisten määräyksiä. Erityisesti ne määräykset, jotka koskevat lapsen turvallisuutta, terveyttä ja henkilökunnan soveltuvuutta ja määrää sekä henkilökunnan riittävää valvontaa liittyy sijaishuollon laitossijoituksen yleisiin laatukriteereihin. (Räty 2010, 41.) Lastensuojelun huomioiminen palveluprosesseina vaatii laadunvalvontaa, sillä palveluiden kautta vaikutetaan hyvin moninaisesti lapsen ja vanhempien sekä heistä muodostuvien perheiden elämään.

3.4.1 Palvelun laatukriteerit

Luonnollisesti se mitä pidetään hyvänä laatuna, vaihtelee sen mukaan mikä on se toiminta-alue, jota arvioidaan. On kuitenkin olemassa laadun yleisiä piirteitä, joita voidaan pitää laadukkaalle palvelutoiminnalle ominaisena. Ensimmäinen toiminnan kriteeri on

asiakaslähtöisyys. Lakiin säädetty lastensuojelutyöskentelyn asiakaslähtöisyys tarkoittaa, että kaiken toiminnan lähtökohtana on asiakkaan tarpeisiin vastaaminen. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 256–258.) Rousun ja Holman (1999) mukaan laatuun vaikuttavia tekijöitä tulee pohtia palvelun käyttäjän eli erityisesti lapsen näkökulmasta. Lapselle palvelun hyvä laatu voi tarkoittaa esimerkiksi pysyviä ihmissuhteita, turvallista kasvuympäristöä ja tuen oikea-aikaista ajoitusta. (Laitinen 2009, 11.) Asiakastyytyväisyys on tällöin olennainen osa tulosten arviointia. Asiakastoiminnan tulee olla läpinäkyvää ja avointa ja toiminnan tulee edetä jatkuvassa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. (Puonti ym. 2004, 256–258.)

Toinen laadukkaan toiminnan kriteeri on kirjattu toiminta-ajatus. Lastensuojelun palveluita tuottavan yksikön tulee yhteismielisesti määritellä toimintansa tavoitteet ja arvot. Sen lisäksi tulee toiminnan yksiköllä olla yhdessä määritelty perustehtävä ja jokaisen työntekijän työnkuvan tulee liittyä siihen. (Puonti ym. 2004, 256–258.) Kehittäminen työyhteisölähtöisesti tarkoittaa työssä ja työyhteisössä tunnistettuihin nimenomaisiin tarpeisiin ja haasteisiin. Yhteisöllinen tavoitteen asettelu sekä tiedonmuodostus ovat kehittämisoitteiden painopisteitä. Taustaoletuksena tulisi olla, että työyhteisö kokonaisuudessaan on kehittämisen subjekti ja kehittäminen suuntautuu toiminnan tutkimiseen työn ja työyhteisön osalta. (Seppänen-Järvelä & Vataja 2009, 13–14.) Kolmas laatuun vaikuttava tekijä lastensuojelussa on prosessien kuvaaminen. Yksikön perustehtävän toteuttaminen on palveluita tuottavassa yksikössä kuvattu vaiheittain ja sisällöittäin. Yksikössä on myös sovittuina toimintatavat sekä esimerkiksi käytettävät työmenetelmät sekä dokumentointikeinot. Neljäs laatukriteeristön osa on prosesseja tukevat rakenteet. Toimintaympäristö eli palvelun toiminnan rakenteet järjestetään sellaisiksi, että ne mahdollistavat parhaalla mahdollisella tavalla perustehtävän toteuttamisen. Rakenteisiin kuuluvat niin konkreettinen ja fyysinen toimintaympäristö kuten sijainti ja tilat sekä toimintaa varten saatavat resurssit. Lisäksi muun muassa johtamistapa, koulutus ja työnohjaus, henkilöstön määrä, työvuorolistat, taloudelliset resurssit ja muiden toimijoiden kanssa toteutettava yhteistyö vaikuttavat toimintaympäristöä tukevien rakenteiden laatuun. (Puonti ym. 2004, 256–258.)

Viides laadukkaan palvelutoiminnan kriteeri on jatkuva arviointi. Lastensuojelun laatua tulee pitää yllä arvioimalla toimintaa säännöllisesti ja keräämällä palautetta niin asiakailta kuin yhteistyökumppaneilta. (Puonti ym. 2004, 256–258.) Pohjimmiltaan arvioin-

nissa on kyse jonkin asian arvon tai ansion määrittämisestä. Nykyään arviointi mielletään jo luonnolliseksi osaksi hyvän hallinnon, toiminnanohjauksen sekä johtamisen ja ammatillisuuden hyviä käytäntöjä. (Seppänen-Järvelä & Vataja 2009, 51.) Arviointia tulee tehdä monesta näkökulmasta. Yksikkökohtaisesti tulee tarkastelussa olla yksikön omien arvojen ja toimintaperiaatteiden ajantasaisuus sekä niiden toteutuminen. Yhtäältä tärkeää on arvioida toteutuvatko samat periaatteet myös työyhteisössä sekä yksittäisten työntekijöiden toiminnassa. Yksikön tulee arvioida myös omaa kykyään tuottaa oikeanlaista palvelua eli arvioida sitä onko yksikössä toimittu suunnitellun prosessin mukaisesti vai pitäisikö toimintatapoja ehkä muuttaa. (Puonti ym. 2004, 256–258.) Lastensuojelun sijaishuollon laatuksiterit on luotu lapsen näkökulmasta. Keskeinen laadun seurantakohde on lapsen tai nuoren saama hoito ja kasvatus. Lisäksi seurataan hoidon ja kasvatuksen vaikutuksia hänen kehitykseensä. Arvioinnin tulee perustua asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta hankittuun tietoon. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 8-11.) Yksittäisen asiakkaan näkökulman selvittäminen on merkittävää siltä osin onko toiminnan tavoitteet saatu näkymään asiakkaille. Toisinsanoen arvioinnin kohteena ovat asiakkaan kokemukset saadun palvelun laadusta. Yksikön työn kehittämisen kannalta on tärkeää, että arvioinnit ja palautteet dokumentoidaan ja omaa toimintaa arvioidaan niiden pohjalta. (Puonti ym. 2004, 256–258.)

3.4.2 Vaikuttavuus lastensuojelutyössä

Laadunvalvonta ei lastensuojelutyössäkään onnistu ilman kriittistä arviointia. Lastensuojelutyön vaikuttavuus onkin merkittävä osa-alue kun pohditaan palvelun, yksikön, työyhteisön tai yksittäisen työntekijän jättämää jälkeä toisen ihmisen elämässä. Sosiaalialan työssä kontaktit asiakkaiden kanssa eivät aina ole helppoja, mutta siitäkin huolimatta voi työntekijän sanat, eleet tai olemus viestiä asiakkaalle esimerkiksi luottamusta. Usein lastensuojelun työkentillä näkeekin kuinka asiakasvanhempi hermostuu lapseensa liittyvien asioiden käsittelyssä. Työntekijän rooli on ottaa vastaan negatiivisetkin tunteet ja käsitellä niitä yhdessä asiakkaan kanssa. Näin vaikutetaan asiakastyöhön ja samalla asiakkaan saamiin kokemuksiin palvelusta.

Päätavoite lastensuojelussa on vastata lapsen tarpeisiin ja poistaa esteet hänen myönteisen kehityksensä tieltä. Lainmukaisuus kaikissa toimitissa on välttämättömyys, mutta se

ei yksin riitä takaamaan toimenpiteiden onnistumista. Ratkaisujen tulee muodollisesti oikein tehtyinä olla myös eettisesti ja emotionaalisesti kestäviä. Tehtyjen ratkaisujen perusteena tulee olla tutkittua tietoa. Muutamien ulottuvuuksien avulla voidaan arvioida lastensuojeluprosessien vaikuttavuutta. Lapsen edun toteutuminen on todellinen mittari sille kuinka lapsen ja hänen perheensä tilanne muuttuu lastensuojeluasiakkuuden aikana. Sekä lyhyen, että pitkän aikavälin vaikutuksien tulisi olla lapsen edun mukaisia. Kaikkien lapsen ja vanhempien kanssa tehtyjen toimenpiteiden tulee tukea lapsen etua. (Taskinen 2007, 21–22.) Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on lastensuojelutyössäkin tärkeä korostaa lapsen osallisuutta häneen itseensä liittyvien asioiden käsittelyssä ja hänelle merkittävissä yhteisöissä. Tämä on kasvun ja kehittymisen kannalta yksi lapsen kehityksen perusedellytyksistä. Vain osallistumalla itse lapsi saa oppimisen kokemuksia siitä kuinka yhdessä eletään ja ollaan. (Sosiaaliportti i.a.) Kuinka sitten onnistumista lapsen edun kannalta voidaan arvioida? Lyhyen aikavälin onnistumiskriteereinä voidaan pitää esimerkiksi lapsen rauhoittumista, oireiden lievittymistä ja kykyä keskittyä koulunkäyntiin. Mikäli lapsi on estynyt, voidaan tällaisen lapsen osalta uskaliaampaa tunteiden ilmaisua pitää mittarina onnistumiselle. Lastensuojelussa tulisi pitkällä aikavälillä varmistaa lapsen jatkuva tukeminen niin, että hänestä kasvaa tasapainoinen ja vastuullinen aikuinen joka kykenee itsenäiseen elämään sekä läheisiin ihmissuhteisiin. Ideaalitulanteessa lastensuojelun interventio katkaisee yli sukupolvien ulottuvan huono-osaisuuden ja lastensuojeluasiakkuuden kierteen. (Taskinen 2007, 21–22.)

Vaikuttavuuteen liittyy myös lastensuojelu toimenpiteiden laillisuus. Lastensuojelulakia sekä muita asiaankuuluvia kuten sosiaalihuoltolakia tulee noudattaa. Asianosaisten oikeusturva tulee huomioida asiakkuuden eri vaiheissa. Kuten sijaishuoltoa koskevassa lastensuojelun lainsäädännön useissa kohdissa määrätään, ovat asiakkaan kuulluksi tuleminen, informointi tehdyistä suunnitelmista ja päätöksistä sekä mahdollisuuksien mukaisesti tehtävä yhteistyö eri toimijoiden välillä otettava huomioon. Kaikkien asiakasta koskevien asiakirjojen tulee täyttää niille asetetut vaatimukset. Pääsääntöisesti asianosaisilla on myös oikeus tutustua niihin. Kaikki asiakkuuden aikana tehtävät päätökset on tehtävä kirjallisesti. Oikeus asiakkaan asiakirjojen tekemiseen on vain laissa säädettyllä viranomaisella tai viranomaisen valtuudet saaneella työntekijällä. Toimenpiteiden aikarajoja on noudatettava. (Taskinen 2007, 21–22.)

Asiakkaan itsensä kannalta varmastikin merkittävin lastensuojelupalvelun vaikuttavuus kohdistuu yksilön subjektiivisiin kokemuksiin. Niin lapsen, vanhempien, muiden kasvattajien ja työntekijöiden tunteet ovat herkimpiä vaikuttavuuden mittareita. Koska lastensuojeluun liittyy hyvin paljon jännitteitä, se tekee työstä poikkeuksellisen haasteellista. Lastensuojelun työntekijät ovat jakamassa asiakkaidensa hankalia kokemuksia. Saastamoinen (2010) kertoo, että on aivan tavallista, että sijaishuollossa olevan lapsen vanhemmat kokevat oman vanhemmuutensa osalta alemmuudentunnetta ja mustasukkaisuutta omasta vanhemmuudestaan. Tästä syystä vanhempien on usein vaikeata nähdä oman lapsen kiintyminen häntä hoitaviin sijaistahoihin. (Saastamoinen 2010, 139.) Elämän kaoottisuus, ulkopuolelta tulevat muutosvaatimukset ja voimattomuuden kokeminen asiakkaiden raskaiden vaikeuksien edessä vaativat työntekijältäkin paljon. Esimerkiksi huostaanottoon johtaneiden vaikeiden tilanteiden käsittelyssä ei ole mahdollista välttyä ristiriidoilta, epätoivolta tai hädältä. Tällöin työntekijän ammattitaito on kovassa puristuksessa. Negatiivisista tunteista huolimatta on vuorovaikutuksen laatu tässäkin suhteessa keskeinen tekijä. Asiakkaiden kokemusta palvelusta mitoitetaan usein se kuinka vakavasti ja kunnioittavasti heihin suhtaudutaan. (Taskinen 2007, 21–22.)

Vaikeassa tilanteessa olevien perheiden kanssa työskentely on emotionaalisesti raskasta työntekijällekin. Myös työntekijä tarvitsee tukea jaksakseen työssä. Tähän tarkoitukseen tulee työntekijällä olla tukea antava esimies, hyvin toimiva työyhteisö, yhteistyökumppaneita moniammatillisuuteen sekä säännöllinen työnohjaus. (Taskinen 2007, 21–22.) Yleinen työelämä osaaminen auttaa työyhteisöä ja yksittäistä työntekijää arvioimaan oman osaamisensa alueita. Työelämäosaaminen koostuu yksilön oppimis- ja ongelmanratkaisutaidoista, vuorovaikutus- ja viestintätaidoista, yhteistyö- ja eettisyys- sekä esteettisyystaidoista. (Sosiaaliportti i.a.) Seuraavat taidot ovat yleisen työelämäosaamisen kulmakiviä:

”Kyky säädellä omaa toimintaa tarkoittaa muun muassa kykyä hankkia ja käsitellä tietoa, verrata erilaisia käsityksiä sekä asettaa ja ratkoa ongelmia. On osattava kehittää ja jakaa omaa osaamista, hyödyntää toisten osaamista sekä kehittää osaamista yhdessä toisten kanssa. Lisäksi on osattava arvioida oman toiminnan seurauksia, osattava toimia vastuullisesti, oikeudenmukaisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti sekä otettava huomioon toimintansa eettiset vaikutukset.” (Sosiaaliportti i.a.)

Lastensuojelutyön vaikuttavuuteen liittyy siis sekä laadunhallintaan, lakiin, työmoraaliin ja eettisiin sekä työn jatkuvan tutkimisen ja kehittämisen ideologia. Vain arvioimal-

la kriittisesti työelämässä tehtyjä ratkaisuja lastensuojeluprosessin eri vaiheissa voidaan aidosti tutkia työn vaikuttavuutta työn tärkeimmälle osalle eli asiakkaille.

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Asiakkaiden näkökulmaa ja kokemuksia on kartoitettu vuosien saatossa lukuisten tutkimusten avulla. Tutkimuksissa on suunnitellusti tärkeänä lähtökohtana pidetty asiakkaiden henkilökohtaisia kokemuksia ja ajatuksia. Yhä enenevässä määrin ilmenee tutkimuksissa lisäksi sosiaalialan asiakastyön jatkuvan kehittämisen tarkeys ja asiakaslähteisyyden kunnioittaminen. Rousu puhuikin tutkimuksessaan lastensuojelutyöhön liittyvistä arviointikeskusteluista. Rousun mukaan arviointikeskusteluissa on keskitytty enemmän vanhempien kyvykkyyteen huolehtia lapsestaan kuin siihen, kuinka lastensuojelun organisaatioissa seurataan ja arvioidaan lastensuojelutyön onnistumista. Huomionarvoista on kuitenkin se, että juuri lastensuojeluorganisaatioissa tulisi olla erityisen selvillä työn vaikutuksista lasten ja perheiden elämään. Organisaatioiden tilivelvollisuus asiakkaitaan kohtaan on korostunut, sillä lastensuojelussa tehdyt päätökset vaikuttavat mahdollisesti vaikeassa elämäntilanteessa olevien lasten ja perheiden koko elämään ja tulevaisuuteen. Myönteisten vaikutusten aikaansaaminen lasten ja perheiden hyvinvoinnissa on vahvasti riippuvainen siitä, kuinka hyvin heitä koskettavissa palveluissa onnistutaan. (Rousu 2007.)

4.1 Kokemukset saadusta tuesta

Rautakorpi on tutkinut asiakasnäkökulmaa lastensuojelun huostaanotto-prosessissa. Rautakorven tutkimus keskittyi huostaanotettujen lasten biologisten äitien kokemuksiin lastensuojeluasiakkuudesta sekä huostaanotto-prosessista. Lisäksi tutkimuksessa kartoitettiin sitä, kuinka äidit kertovat oman äitiytensä toteuttamisesta huostaanoton jälkeen. Rautakorven tekemä tutkimus osoittaa, että tukea huostaanotettujen lapsien äideille ei ole riittävästi tarjolla. Tuen tarve kuitenkin tuli selkeästi esille. Vaikka suurin osa tutkimukseen haastatelluista äideistä ei kokenutkaan asemaansa äitinä uhatuksi, olisi uuteen

tilanteeseen ja erilaiseen äitiyteen sopeutumiseen kaivattu tukea. (Rautakorpi 2007.) Samansuuntaisia huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia tutkimuksensa tuloksissa kirjasivat myös Koivuluoma, Pasanen & Santalahti (2009). Teemahaastatteluna toteutetun tutkimuksen tuloksissa korostui se, että huostaanotettujen lasten vanhemmat kokivat saaneensa tukea eniten omalta lähiverkostoltaan. Sukupuu ry:n ja Katulähetys ry:n tarjoama vertaistuki koettiin myös erittäin tärkeiksi. Kokemusten jakaminen muiden samassa tilanteessa olevien tai siinä olleiden kanssa koettiin merkittäväksi. Tutkimuksen mukaan vanhemmat kuitenkin kokivat tuen puutteelliseksi huostaanotto-prosesin aikana. Tuen tarpeet olivat hyvin yksilöllisiä. Jotta tukea voitaisiin antaa yksilöllisten tarpeiden mukaan, se vaatisi erityisesti sosiaalityöntekijöiltä laajempaa tietoisuutta vanhempien elämäntilanteista ja sitä kautta myös heidän tuen tarpeistaan. (Koivuluoma ym. 2009.)

4.2 Vanhempien vaikeat tunteet ja sopeutuminen

Rautakorven tutkimuksessa haastatellut äidit kokivat monien negatiivisten tunteiden kirjon kuten syyllisyyttä, surua, häpeää ja pettymyksiä. Rautakorven tutkimuksen mukaan näiden vaikeiden huostaanottoon liittyvien tunteiden käsittelyyn olisi kaivattu ulkopuolista apua. Äidit toivoivat erityisesti apua, joka olisi täysin heidän perheensä sosiaalityöntekijästä erillään. Saastamoinen (2010) tukee tätä tulosta selvittäessään, että vanhempien kuntoutuminen on keskeinen osa lapsen sijaishuoltoa. Vanhemmille tarkoitettu asiakassuunnitelma tulisi kohdistaa niin, että se parhaalla mahdollisella tavalla tukisi vanhempien kuntoutumista. (Saastamoinen 2010, 85–86.)

Rautakorven tutkimuksessa äidin sopeutuminen lapsen huostaanottoon näyttäisi tutkijan mukaan onnistuvan parhaiten silloin, kun äiti itse kokee huostaanoton oikeana ratkaisuna lapsen kannalta. Tutkimuksen mukaan ongelmalliset välit perheen sosiaalityöntekijään tai lapsen sijoituspaikkaan vaikeuttivat sopeutumista tapahtuneeseen huostaanottoon. Sopeutumista vaikeutti myös äidin kokemus siitä, että huostaanotto ei ollut tarkoituksenmukainen. (Rautakorpi, 2007.) Myös Taskinen (2007) on samoilla linjoilla. Sijoitus herättää aina vanhemmissa vaikeita tunteita ja niistä on tärkeää keskustella. On ymmärrettävää, että vanhempi kokee esimerkiksi pelkoa lapsen siirtyessä kodista sijaishuoltoon. Työntekijöiden tulisikin sijaishuoltopaikassa ottaa nämä vanhempien koke-

mukset vastaan ja auttaa heitä selviämään niistä. (Taskinen 2007, 80–81.) Vanhempaa tulisikin auttaa ymmärtämään sijaishuollon tarkoituksenmukaisuus ja lapsen kotiin palaamisen mahdollisuus.

4.3 Kokemukset sosiaalityöstä

Rautakorven tutkimus osoitti, että sosiaalityöntekijän toimintaan ja sosiaalityön työkäytäntöihin äidit kaipasivat selkeyttä, yhdenmukaisuutta ja asiakkaan kuulemistä. Useille äideille oli jäänyt sosiaalityöstä sellainen kuva, että yhtenäisiä käytäntöjä sosiaalityölle ei ole vaan kaikki työntekijät toimivat parhaaksi katsomallaan tavalla. (Rautakorpi 2007.) Myös Koivuluoma ym. (2009) kirjasivat tuloksissaan vanhempien tyytymättömyyttä sosiaalitoimeen. Toisaalta tutkimustuloksista paistoi läpi myös ristiriitaisuus, sillä vanhemmat olivat saattaneet saada tukea, mutta he eivät siitä huolimatta kokeneet saaneensa tukea. Koivuluoma ym. (2009) pohtiikin, että vanhempien käsitykset sosiaalitoimen palveluihin kuuluvista palveluista ei mahdollisesti vastaa todellisuutta. Kuitenkin sosiaalityön osalta vanhemmat olivat kokeneet pettymyksiä. Myös kokemuksen emootio voi vaikuttaa siihen, että vanhemmat eivät koe saaneensa tukea henkisesti. (Koivuluoma ym. 2009).

Tehtyjen tutkimusten perusteella, huostaanotettujen lasten vanhempien itsensä on hankala arvioida kriittisessä elämäntilanteessaan tarvitsemiaan tukipalveluja. Lastensuojelun ja muun sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöstölle onkin haasteellista löytää vanhempien yksilöllisiä tarpeita vastaavat palvelut. Kuitenkin lastensuojelun näkökulmasta on vanhempien tukeminen tarkoituksenmukaista ja tavoitteellista toimintaa, koska silloin ajetaan myös lapsen etua. Sijaishuollon tärkeänä tehtävänä onkin huomioida, ei vain perhe kokonaisuudessaan, vaan lapsi ja hänen vanhempansa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Oma kiinnostukseni lastensuojelutyöhön ja mahdollisuudet lastensuojelutyön kehittämiseen olivat lähtökohtaisesti opinnäytetyöni suuntaviivoja jo aivan työni alkumetreillä. Etsiessäni opinnäytetyötäni varten työelämä yhteistyökumppania kiinnostui Vesalan perhetukikeskus lastensuojeluun suuntautuneesta opinnäytetyöni teemasta ja työyhteisöstä itsestään kumpusikin tarve tutkimuksen toteuttamiselle. Vesalan perhetukikeskuksen työyhteisö toivoi minun kartoittavan asiakasvanhempien kokemuksia niin, että henkilökunnalle jäisi omaan työhön konkreettinen osa opinnäytetyöstäni käytettäväksi arjen työssä. Tarve opinnäytetyölleni on puhtaasti työelämälähtöinen ja valintani tutkimukseen liittyen olen tehnyt yhteistyössä Vesalan perhetukikeskuksen henkilöstön kanssa.

Tutkimuslupapyyntöni osoitin Kuopion sosiaalipalvelujen vastuualue johtajalle. Tutkimuslupa oikeutti Vesalan henkilökunnan käyttämään osoitepalveluja, jotta he pystyivät minun sijastani käsittelemään osoitetietoja ja näin ollen lähettämään tutkimukseni kyselylomakkeen myös Vesalasta pois muuttaneiden lasten vanhemmille.

5.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen kohderyhmä

Opinnäytetyössäni tutkin Vesalan perhetukikeskuksessa sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemuksia lastensuojelupalveluista Kuopiossa. Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa lastensuojelupalvelua siltä osin, mitä Vesalan perhetukikeskus on lasten vanhempien kokemusten perusteella heille palveluna tarjonnut. Tutkimusstrategisesti on tutkimuksella aina jokin tarkoitus tai tehtävä. Kartoittavan tutkimuksen tarkoitus on katsoa mitä tapahtuu, löytää ja etsiä uudenlaisia näkökulmia tai ilmiöitä, selvittämällä aukaista vain vähän tunnettuja ilmiöitä taikka kehittää hypoteeseja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 137–138.) Tutkimuksessani kartoitan vanhempien kokemuksia, joiden perusteella Vesalan perhetukikeskus pyrkii kehittämään omaa toimintaansa. Työelämälähtöisyys on sitonut tutkimukseni tavoitteet tarkoituksenmukaisesti Vesalan perhetukikeskuksen toiveiden mukaisiksi, jotta opinnäytetyöni toivotut hyödyt näyttäytyisivät konkreettisesti Vesalan henkilökunnan arkityössä.

Tutkimuskysymykseni on:

1. Millaisena Vesalan perhetukikeskuksen sijoitettujen lasten vanhemmat kokevat saamansa lastensuojelupalvelut Kuopiossa

- a) sosiaalityössä,
- b) Vesalan perhetukikeskuksessa?

Tutkimuskysymykseni jakautui kahteen osaan, jotta vanhempien kokemuksia lastensuojelusta saadaan kartoitettua laajemmalti. Koska tutkimushetkellä Vesalan perhetukikeskuksen vanhemmat muodostivat hyvin pienen tutkittavien ryhmän, laajensimme kyselylomakkeen lähettämisen koskemaan myös jo Vesalasta 1-2 vuotta sitten pois muuttaneiden lasten vanhempia. Tutkimuksellisista syistä jouduimme vaihtamaan alkuperäisen tutkimuskysymyksen koskemaan sijoitettujen, ei huostaanotettujen, lasten vanhempia kuten aiemman suunnitelmani mukaan oli tarkoitus. Nykyään lastensuojeluasiakkuudet erityisesti lastensuojelulaitoksissa ovat valtaosin avohuollon tukitoimen sijoituksia tai kiireellisiä sijoituksia eivätkä huostaanottoja.

Lastensuojeluasiakkuus ja lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle ovat perheelle kriisi ja hyvin arkaluontoinen, henkilökohtainen asia. Tästä syystä halusin, että vanhemmat pystyvät vastaamaan kyselyyn täysin anonyymisti. Tutkimukseni kohderyhmä on Vesalan perhetukikeskuksessa sijoituksessa olevien tai sijoitettuna 1-2 vuotta sitten olleiden lasten vanhemmat. Vanhempiansa kautta ovat myös Vesalassa sijoitettuna olleet lapset tutkimusryhmäni osa-alue. Vanhempien kokemukset voivat pitkälti muokkautua lasten kautta ja vanhemman kokemus palvelusta voi muodostua sen mukaan millaisena vanhempi näkee lapsensa sijoituksen.

5.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) tiivistävät, että laadullinen tutkimus sisältää tiedonhankinta- ja analyysimenetelmiä, lukuisia eri suuntauksia sekä tapoja tulkita aineistoja. Onkin tutkijan oma valinta millaiseksi tämä tutkimusreitinsä muodostaa. Yhtä ainoaa ja oikeaa laadullisen tutkimuksen tekotapaa ei ole. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää niin että se sisällyttää ajatuksen elämän moninaisuudesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–161.) Denzinin & Lincolnin (2000) mukaan kvalitatiivinen tutkimus tarkoittaa erilaisten tulkinnallisten tutkimuskäytäntöjen joukkoa. Kvalitatiivinen tutkimustyyppi ei myöskään omaa täysin omia tutkimusmetodeja. Tästä nimenomaisesta syystä on kvalitatiivisen tutkimuksen selvä määrittely vaikeaa. (Metsämuuronen 2006, 83.) Oma tutkimukseni noudattaa kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä ja alkuperäinen tutkimussuunnitelma on kirjoittanut itsensä uudestaan jo useaan kertaan.

5.2.1 Ihminen kvalitatiivisen tutkimuksen kohteena

Ihmistieteellisessä tutkimuksessa kohteena on ihminen laajasti käsitettynä. Ihmistieteen pyrkimyksenä on löytää esimerkiksi kasvatus- tai hoitotodellisuutta kuvaavia malleja siitä, kuinka kyseessä oleva ilmiö on hallittavissa. Ihmistieteelliseen todellisuuteen tekee oman merkittävän lisänsä se, että tutkimuskohteena ovat ihmiset, joiden intentiot, motiivit ja pyrkimykset sekä päämäärät, tavoitteet, asenteet ja mielikuvat vaikuttavat tutkimustuloksiin. Juuri tämä piirre tekee ihmistieteellisestä tutkimuksesta sekä haastavan, että mielenkiintoisen. Toisaalta tuo samainen piirre vaikuttaa myös tutkimuksen arkaan ja haavoittuvaan luonteeseen. (Metsämuuronen, 2006.) Tutkimuksessani haluttiin saada perhetukikeskuksessa asiakkaina olevien tai siellä asiakkaina 1–2 vuotta sitten olleiden sijoitettujen lasten vanhempien kokemukset palvelusta kuuluviin. Tutkijana minulla olikin rooli lausua ääneen niitä kokemuksia, tunteita ja toiveita, jotka tutkimukseen osallistuneet vanhemmat minulle välittivät. Kuten Hirsjärvi ym. (2009) toteavatkin, on kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisimpiä piirteitä juuri ihmisten suosiminen tiedonkeruun instrumentteina.

Laadullisen tutkimuksen käsite ja toimintamallit ovat edellä mainituista syistä hyvin laajat. Lähtökohtaisesti valitsemani kohderyhmä on kuitenkin sellainen, että tutkimuksellinen hienovaraisuus ja ihmisläheisyys tuli ottaa huomioon jo tutkimussuunnitelmani tekovaiheessa. Tästä syystä haluan tutkimukseni myötä saattaa itsellenikin tietoon muutamia lähtökohtia, joiden pohjalta aloin sijoitettujen lasten vanhempien palauttamia kyselylomakkeita käsittelemään. Metsämuurosen (2006) mukaan tieteenfilosofisesti kvalitatiivinen tutkimusote kuuluu eksistentiaalis-fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenalaan. (Metsämuuronen 2006, 88.) Omaa tutkimustani, erityisesti kyselylomakkeiden käsittelyosaa, kuvaa lähinnä fenomenologinen tutkimusote. Perttula (1995) on kuvannut fenomenologisen metodin vaiheet seuraavasti:

- 1. Tutustutaan tutkimusaineistoon huolellisesti ja avoimesti kokonaisnäemykseen pyrkien*
  - 2. Tutkimusaineisto jaetaan merkitysyksiköihin*
  - 3. Merkitysyksiköt muunnetaan tutkijan yleiselle kielelle*
  - 4. Muodostetaan yksilökohtainen merkitysverkosto*
  - 5. Muodostetaan yleinen merkitysrakenne*
- (Metsämuuronen 2006, 93.)

Tutkimuksessani pyrin mahdollisimman ”puhtaaseen” tutkimusotteeseen, johon fenomenologisessa tutkimuksessa pyritään. Osana kvalitatiivista tutkimusta fenomenologia tukee hyvin tutkimustani, jossa pääpaino on ihmisten kokemusten tutkimisessa.

5.2.2 Aineiston keruu

Aineiston kerääminen tutkimusta varten tapahtui ensisijaisesti kyselylomakkeen avulla. Käytin työharjoittelukentältä tekemiäni havaintoja kyselylomakkeen suunnittelussa sekä tutkimustulosten tulkinnassa ja johtopäätöksissä. Työ, työyhteisöt ja johtaminen opintojakson työharjoitteluni suuntautui opinnäytetyöni tiimoilta Vesalan perhetukikeskukseen. Työharjoitteluni aikana tein havaintoja niin asiakkaiden kanssa tehtävästä työstä kuin yksityiskohtaisemmin asiakkaista itsestään. Havainnointini oli avointa ja tapahtui luonnollisissa asiakaskontakteissa sekä henkilökunnan työtä seuraten. En tarkkaillut asiakkaita ennalta määrätyissä tilanteissa tai tarkoituksenmukaisesti. En myöskään tehnyt tekemistäni havainnoista muistiinpanoja. Lisäksi vain osa tutkimukseeni osallistu-

neista, sijoitettujen lasten vanhemmista, oli tutkimukseni aikaan asiakkaina Vesalassa eikä tutkimuksen anonyymiteetin vuoksi tiedä ketkä kyselyyn lopulta vastasivat.

Sijoitettujen lasten vanhempien kokemusten kartoittamiseksi toteutettiin tarkoitusta varten suunniteltu kyselylomake. Kyselylomakkeen käyttöä vanhempien kokemusten kartoittamiseksi puolsi opinnäytetyöni työelämälähtöisyys. Heti yhteistyömme alussa sovimme, että Vesalan perhetukikeskuksen henkilökunta saa opinnäytetyöstäni konkreettisen osan, jota he voivat hyödyntää työskentelyssään asiakasperheiden parissa myös jatkossa. Yhteistyössä Vesalan henkilökunnan kanssa kävin keskusteluja kyselylomakkeen tarkoituksesta ja tavoitteista. Molemmat osapuolet näkivät erityisen merkittävänä asiakaslähtöisen työskentelyn. Jotta työyhteisö voisi toimia mahdollisimman asiakaslähtöisesti ja tavoittaa asiakasnäkökulman omasta työstään on asiakkaan henkilökohtainen kokemus korvaamattoman arvokas tutkimuksen ja arkityön lähtökohta.

Tekemiäni asiakashavaintojen avulla pystyin suunnittelemaan paremmin myös opinnäytetyöni kyselylomake-osuutta (liite 1). Hirsjärvi ym. (2009, 164.) kertovatkin, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa täydentävänä apuna tiedon hankinnassa käytetään usein myös lomakkeita. Kyselylomakkeen suunnittelu vei paljon aikaa, sillä työ oli minulle tutkijana entuudestaan vierasta. Lopputuloksena oli kyselylomake joka käsitti kymmenen (10) varsinaista kysymystä, alkukartoitustietoina vastaajan sukupuolen ja iän sekä lomakkeen lopuksi vapaa sana- osion. Kysymykset olivat puolistrukturoituja ja useimmissa annettiin mahdollisuus avoimeen kerrontaan vastausta perusteltaessa. Kysymysten määrä oli oleellinen lomakkeen tekoa rajoittava tekijä. Kyselyyn vastaajien pitäisi postikyselyssä pystyä täyttämään lomake noin 15 minuutin aikana. Kyselylomakkeen rakenteessa noudatin perusohjetta, jonka mukaan yleisimmät kysymykset sijoitetaan heti lomakkeen alkuun ja spesifiset lomakkeen loppua kohti. Hienovaraisuuden vuoksi vastaajan ikää ei kysytty tarkasti vaan vastaaja sai sijoittaa oman ikänsä lomakkeeseen muodostettuihin ikäryhmiin. (Hirsjärvi ym. 202–203, 2009.)

Kyselylomakkeen saatekirjeessä (liite 2) kerroin tarkalleen mitä tutkin, miksi ja ketä varten. Kerroin lisäksi salassapitovelvollisuudestani sekä kyselylomakkeiden ja muun asiakkaisiin liittyvän aineiston luottamuksellisesta käsittelystä. Annoin myös ohjeet kyselylomakkeen palautukseen liittyen. Yritin saatekirjeessä kiinnittää lukijan huomion siihen, että juuri hänen vastauksillaan on työn kehittämistä varten todellista merkitystä.

Kyselylomakkeiden palautusosoite oli Vesalan perhetukikeskus tai vaihtoehtoisesti kyselylomakkeen sai palauttaa kirjekuoreen suljettuna ja nimettömänä suoraan Vesalan henkilökunnan jäsenelle. Tutkimuskyselyn lomakkeiden palautus ei päässyt vaikuttamaan minuun itseäni, sillä olin tuolloin työharjoitteluni tiimoilta opintojeni parissa kuu-kauden verran. Kyselylomakkeet kerättiin vastaavan ohjaajan toimistossa sijaitsevaan laatikkoon, josta vain minä sain ne noutaa.

Työelämä yhteistyökumppanini Vesalan kautta kyselylomake jaettiin käteen neljälle (4) vanhemmalle ja postitettiin 26 vanhemmalle. Vastauksia sain takaisin viisi (5) kappaletta. Otoksen pienuuteen ja vastaaja-katoon olimme osanneet jo varautua Vesalan henkilökunnan kanssa. Yhteistyössä päätimme, että emme halua arkaluontoisen asian vuoksi peräänkuuluttaa kyselyyn vastaamista enää uudestaan.

5.3 Aineiston analyysi ja eettiset valinnat

Ensimmäinen lomakkeiden läpi lukeminen tapahtui lomakkeiden palautuksen jälkeisenä päivänä Vesalan perhetukikeskuksessa. Tämä ensimmäinen lukukerta perustui lähinnä aineiston silmäilyyn eikä lukemiseen sen varsinaisessa merkityksessä. Samalla lukukeralla kuitenkin merkitsin lomakkeet kirjaimilla a-e niiden tunnistamista varten. Tein kyselylomakkeista Excel-taulukon, josta ilmeni kaikkien lomakkeiden kaikki vastaukset sanasta sanaan. Tulostettuna Excel-taulukko käsitti kahdeksan A4 kokoista tulostesivua. Työskentelyni jatkui tulosteiden parissa niin, että ryhdyin tekemään varsinaista sisällön-analyysiä teemoitellen saatuja vastauksia. Vaikka vastauslomakkeita oli vain viisi, vei niiden huolellinen käsittely yllättävän paljon aikaa. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009) vahvistavat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on juuri aineiston järjestämisessä suuri työ. Aineiston järjestämisvaihe on kuitenkin välttämätön jatkossa tehtäviä analyysieja varten. Kun aineistoa järjestellään, ovat toimenpiteet riippuvaisia tutkijan omasta tutkimusstrategiasta. (Hirsjärvi ym.2009, 223.)

Alkuperäisen suunnitelmani mukaan oli kyselylomakkeet ollut tarkoitus käsitellä tietokoneavusteisesti SPSS-ohjelmalla, mutta lomakkeiden pienestä palautusmäärästä johtuen teemoittelu täysin manuaalisesti oli tässä paras ratkaisu. Teemoittelin aineiston kirjoittamalla muistiinpanoja kyselylomakkeiden vastauksista. Teemat, joita käytin nousi-

vat tutkimuskysymyksistäni, kyselylomakkeesta sekä niistä asioista, joita vanhemmat vastauksissaan kirjoittivat.

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkija kokee analyysin vaikeaksi. Tämän kokemuksen sain oman tutkimukseni osalta myös itse, sillä tiukkoja sääntöjä laadullisen tutkimuksen aineistolle ei ole ja erilaisia analyysivaihtoehtoja on runsaasti. (Hirsjärvi ym.2009, 224.) Metsämuuronen (2008) kritisoi laadullisen tutkimuksen aineiston analyysia:

”Vaikka laadulliseen tutkimukseen ei varsinaisesti ole sisäänrakennettuna samanlaisia tutkimuksen toistettavuuteen tai informaation sisäiseen konsistenssiin liittyviä näkökulmia kuin tilastolliseen tutkimukseen, näitä seikkoja ei ole mielekästä unohtaa. Koska varsin monet tutkimukset perustuvat ajatukseen siitä, että informantti on ollut rehellinen ja annettu tieto ”totta”, on mielekästä kysyä, mistä näin päätellään.” (Metsämuuronen 2008, 53.)

Tässä omassa tutkimuksessani aineiston analyysin luotettavuuden tuon esille kertomalla yksityiskohtaisesti tutkimukseni eri vaiheet. Tutkimushetkellä Vesalan perhetukikeskuksessa oli sijoitettuna ala-asteikäisiä lapsia neljästä eri perheestä. Tästä nimenomaisesti syystä tutkimustani laajennettiin koskemaan myös Vesalasta jo lähteneiden asiakasperheiden vanhempia, jotta otosta saataisiin suurennettua. Tutkimusryhmää kohtaan ovat eettiset työskentelytavat ehdottoman tärkeitä. Henkilöiden, jotka ovat opinnäytetyön tutkimuskohteina, tulee antaa lupa tutkimuksen tekemiselle. Henkilöitä tulee informoida opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista. Opinnäytetyön tekijä sitoutuu myös käyttämään ja säilyttämään saatua aineistoa siten ettei materiaali päädy muuhun kuin aiemmin sovittuun tarkoitukseen. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2005, 32.)

5.4 Tutkimuksen reliabelius ja validius

Virheiden mahdollisuuksia pyritään tutkimuksessa luonnollisesti välttämään, mutta sitäkin huolimatta on tulosten luotettavuudessa ja pätevyyydessä vaihtelevuutta. Tämä on syy sille, että tehdyn tutkimuksen luotettavuutta pyritään aina arvioimaan. Reliabelius tarkoittaa tutkimuksessa saatujen mittaustulosten toistettavuutta. Toisin sanoen: Jos esimerkiksi kaksi tutkijaa päätyy samanlaisessa tutkimuksessa samanlaiseen lopputulokseen, on kyseessä tuloksen reliabelius. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Tutkimusta arvioidaan myös sen pätevyuden eli validiuden kannalta. Tutkimuksen validius tarkoittaa tutkimusmenetelmien kykyä mitata sitä mitä on ollut tarkoituskin. Ihmiset käsittävät samoja asioita hyvin eri tavalla. Hirsjärvi ym. (2009) antaa esimerkin validiudesta:

”Esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymyksiin saadaan vastaukset, mutta vastaajat ovat saattaneet käsittää monet kysymykset aivan toisin kuin tutkija on ajatellut.” (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Kyselylomakkeiden tulosten tulkintaan liittyy tiettyjä heikkouksia, vaikka se on muuten tutkimustapana melko vaivaton. Kyselylomakkeilla saatua aineistoa saatetaan pitää pinnallisena ja teoreettisesti vaatimattomana. Tutkijan on hankala arvioida sitä kuinka vakavasti lomakkeeseen vastanneet henkilöt ovat tutkimukseen suhtautuneet. Tutkijan oma osaaminen ja taidot kyselylomakkeen tekemisessä vaikuttavat väistämättä lopputulokseen. Tutkijan on tutkittavien näkökulmasta lisäksi hankala hahmottaa sitä kuinka onnistuneita eri vastausvaihtoehdot ovat heidän mielestään olleet. Myös tutkimusalueen tuntemattomuus saattaa vaikuttaa vastaajan tekemiin ratkaisuihin. Kyselylomakkeisiin liittyy vielä riski vastaamattomuuteen eli katoon. (Hirsjärvi ym.2009, 195.)

Kyselylomake oli tutkimusratkaisuna minulle ja yhteistyökumppanilleni Vesalan perhetukikeskukselle ainoa mahdollinen tapa tehdä tutkimusta. Tätä tutkimusvalintaa puoltaa se, että Vesala toivoi työstäni konkreettista osaa, jota he voisivat käyttää työskentelysään myöhemminkin. Tästä näkökulmasta ei esimerkiksi teemahaastattelu olisi sopinut yhteistyömme kuvaan. Tutkimukseni kyselylomake ”testi-vastattiin”, jolloin Vesalan henkilökunnan jäsen kävi lomakkeen läpi ja pohti kysymysten sanamuotoja, täytettävyyttä, yleisilmettä ja pituutta. Hirsjärvi ym. (2009) vahvistavatkin, että lomakkeen koikeilu ennen varsinaista tutkimusta on välttämätöntä. (Hirsjärvi ym.2009, 204.) Kato oli

puolestaan tutkimuksessani suuri eli toisinsanoen sain vastauksia takaisin vain muutama. Kaikki vastauksista olivat kuitenkin käyttökelpoisia eikä yhtään lomaketta tarvinnut hylätä. Jälkeenpäin ajatellen olisimme kuitenkin Vesalan henkilökunnan kanssa voineet miettiä tarkemmin sijoitettujen lasten vanhempien muistuttamista kyselyyn vastaamiseksi. Päädyimme tuolloin kuitenkin siihen, että emme postita kyselyitä tai lähetä pyyntöä postitse uudestaan. Tähän ratkaisuun päädyimme siksi, että anonymiteetin vuoksi olisimme joutuneet lähettämään postia uudestaan kaikille otokseen osallistuneille vanhemmille. Myös niille viidelle vastaajalle, jotka kyselyyn olivat jo vastanneet. Lisäksi yhteistyökumppanini uskoi, että ne vanhemmat jotka eivät olleet vastanneet, eivät vastaisi uudestaan enää uusintakierroksellakaan. Tämä oli tutkimuksen aihepiirin vuoksi ymmärrettävää.

Validiteetissa on perusteiltaan kysymys siitä millaisena sosiaalinen todellisuus nähdään. Toisaalta on kyse myös siitä millainen on tutkijan käsitys kielestä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei useinkaan pyritä kuvaamaan todellisuutta suoraviivaisesti. Pätevyys laadullisen tutkimuksen kentällä onkin lähinnä tutkimuksen uskottavuutta ja vakuuttavuutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006, 23–26.) Oman tutkimukseni uskottavuus ja vakuuttavuus käy toteen erityisesti siitä, että olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni lukuisat vaiheet yksityiskohtaisesti. Hirsjärvi ym. (2009) toteavatkin, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta kohottava tekijä on tutkijan tarkka selostus tutkimuksensa toteutuksesta. Tämä tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita niin, että totuudenmukaisuus näyttäytyy myös aineiston tuottamisen olosuhteiden osalta selvästi. Luokittelujen tekeminen on laadullisen tutkimuksen aineiston analyysissä keskeistä. Tutkijan tulisikin työssään kertoa luokittelujensa perusteet sekä niiden alkuperä. (Hirsjärvi ym.2009, 231–232.)

Koko tutkimustyöskentelyni ajan olen pyrkinyt välttämään ennakko-oletuksia tutkimukseni kohteesta sijoitettujen lasten vanhemmista. Tutkijana olenkin halunnut olla erityisen huolellinen aineistoa käsitellessäni siinä, että en omien subjektiivisten ennakkokäsityksieni takia vaikuta tutkimukseni tuloksiin. Alkuperäiset oletukset tutkittavasta kohteesta voivat vaikuttaa liiaksi tutkijan työskentelyyn mikäli tämä ei pidä asian suhteen varaansa (Metsämuuronen 2006, 121).

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseni kyselylomakkeeseen vastasi viisi (5) Vesalan perhetukikeskuksessa sijoitettuna olevien, tai siellä sijoituksessa olleiden lasten vanhempaa. Ennen varsinaista sisällönanalyysia ja tutkimukseni johtopäätöksiä kerron vastaajien profiilista pohjautuen kyselylomakkeiden vastauksiin. Tutkimustulosten analyysissa olen käyttänyt suoria lainauksia vanhempien kirjoittamista vastauksista. Nämä lainaukset olen aakkostanut a-e samoin kuin merkitsin lomakkeet itselleni tutkimukseni alussa. Lomakkeissa oli suuria eroja sen suhteen kuinka vähän tai kuinka runsaasti vastaajat olivat perustelleet vastauksiaan. Niissä lomakkeissa, joissa vastauksia oli perusteltu hyvin vähän, jouduin tutki- maan vielä perusteellisemmin kuin toisia lomakkeita. Ratkaisuni käyttää kaikkia viittä lomaketta tarkoitti sitä, että en voinut jättää vähäiselle huomiolle myöskään lomaketta, jossa perusteluja ei juuri ollut tehty eikä lomaketta, jossa perusteluja oli niukasti. Vas- taukset kyseisissä lomakkeissa oli annettu ”kyllä” ja ”ei” perusteisesti.

6.1 Vastaajien profiili

Kyselylomakkeita palautui minulle takaisin viisi kappaletta. Lomakkeisiin oli vastannut lähinnä vain naisia, sijoitettuna olevien tai sijoituksessa aiemmin olleiden lasten äitejä. Yhdessä lomakkeessa vastaajana oli sekä mies, että nainen. Vastaajien ikä jakaantui useisiin eri ikäryhmiin. Ikäryhmään 18–30 vuotta sijoittui yksi vastauslomake. Tässä samaisessa lomakkeessa vastaajina olivat sekä mies että nainen. Tällöin ikäryhmä ker- tonee molempien vastaajien iästä. Ikäryhmään 31–40 vuotta sijoittui kaksi (2) vastaajaa. Myös ikäryhmään yli 40-vuotiaat kuului kaksi vastaajista.

Asiakkuuden kesto oli yhdessä vastauksessa 5–10 vuotta, kun taas kahdessa muussa vastauksessa asiakkuuden kesto oli alle 12 kuukautta. Kahden muun vastaajan asiak- kuus oli kestänyt 1–5 vuotta. Kolme (3) vastaajista merkitsi lapsensa/lapsiensa olleen sijoitettuna Vesalan perhetukikeskukseen alle 6 kuukautta eli alle puoli vuotta. Yksi vastaajista merkitsi lomakkeeseen lapsensa/lapsiensa sijoituksen kestäneen 6–12 kuu- kautta, ja vain yhdessä lomakkeessa sijoituksen kestoksi oli merkitty 1–3 vuotta.

Valtaosa (n=4) vastaajista merkitsi tapaavansa lastaan/lapsiaan useasti viikossa. Yhden lomakkeen jouduin kyselyn tältä osalta hylkäämään. Lomakkeessa tarjottiin mahdollisuus kertoa niistä mahdollisista tekijöistä, jotka olivat tai ovat estämässä lapsen/lapsien tapaamista. Kolme neljästä (3/4) vastaajasta halusi perustella tapaamistiheyttä. Yksi vastauslomake oli perustelujen kohdalta tyhjä. Yksi vastaajista kertoi, että esteitä lapsen/lapsien tapaamiselle ei ollut. Suurinosa, 3/4 vastaajasta perusteli sanallisesti lapsen tapaamistiheyttä. Noissa vastauksissa perustelut liittyivät vastaajan omaan vointiin ja jaksamiseen, toisen lapsen hoitoon ja sijoitettuna olevan lapsen/lasten kanssa erillään asumiseen.

6.2 Sijoitettujen lasten vanhempien kokemuksen ääni

6.2.1 ”Parasta tukea on ollut avoin keskustelu”

Vesalan perhetukikeskuksessa sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemukset saadusta tuesta olivat pääosin positiivisia siltä ajalta kun lapsi/lapset olivat sijoitettuna Vesalaan. Kokemukset lastensuojelun sosiaalityöstä sekä muista tukipalveluista kuten mielenterveys- ja päihdehuollosta olivat tutkimuksessa yleisesti ottaen negatiivisia. Taloudellinen tuki, erityistarpeiden huomioinen kuten lääkärikäynnit, apu tavallisiin arjen askareisiin ja harrastepuolen taloudellinen tukeminen nähtiin puolestaan tärkeinä tukimuotoina. Vesalan perhetukikeskuksesta saadut kokemukset näyttäytyivät kyselyyn vastaajien vastausten perusteella myönteisinä. 4/5 vastaajasta kertoivat Vesalan perhetukikeskuksen henkilökunnan olevan mukavaa ja ammattitaitoista. Kuten alla olevat esimerkit osoittavat, perustelivat vanhemmat saamaansa tukea hyvin.

”parasta tukea on ollut avoin keskustelu sekä neuvot ja ohjeet.”
(vastaaja b)

”kaikki erityistarpeet huomioitiin, lapselle annettiin tarpeeksi omakohtaista huomiota ja lasta tuettiin tarpeeksi.” (vastaaja b)

”henkilökunta lapsemme jokapäiväisissä askareissa osallistuvat olivat myös kiinnostuneita kuinka muu perhe/vanhemmat voi + antoivat tuensa” (vastaaja e)

”sijoituksen aikana on hienosti kartoitettu avun tarvetta ja autettu” (vastaaja c)

Vanhempien kokemukset saadusta tuesta olivat vanhempien vastauksissa jakaantuneet aineelliseen ja henkiseen tukeen. Aineellisena tukena koettiin erityisesti taloudellinen tuki, mutta myös konkreettiset keinot kuten harrastusten tukeminen tuli ilmi. Työntekijän läsnäolo ja neuvot ylipäänsä lastensuojeluasiakkuuden myötä nähtiin tärkeinä. Henkisen tuen merkitys välittyi puolestaan erityisesti niistä kyselylomakkeen kysymyksistä, joissa kartoitettiin Vesalan perhetukikeskuksesta saatuja kokemuksia.

”parasta tukea on ollut keskustelu suoraan, koko henkilökunta (melkein) on vuorovaikutustaitoista, hienoa porukkaa, huolenpito lapsesta erinomaista” (vastaaja c)

6.2.2 Kuulluksi tuleminen lastensuojelun sosiaalityössä

Tutkimuskyselyssä kartoitettiin vanhempien kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Näissä vastauksissa vanhemmat kokivat kuulluksi tulemisen erityisesti sen kautta kuinka hyvin heidän mielipiteensä oli otettu huomioon. Lisäksi vanhemmat kirjoittivat kokonaisvaltaisen perheen hyvinvoinnin huomioonottamisen merkityksestä. Lomakkeiden vastauksien analysoinnissa on otettu huomioon erikseen niin lastensuojelun sosiaalityö Kuopiossa kuin myös Vesalan perhetukikeskuksesta saadut kokemukset. Lisäksi on käsitelty asiakkaiden vastausten esille tuomia muita tukipalveluja. Vesalan osuuden käsittelen kuulluksi tulemisen osalta luottamus-teeman alla. Kuopion lastensuojelun sosiaalityöstä saadut kokemukset näyttäytyivät vastauksissa niin myönteisinä kuin ikävinä kokemuksina.

”Asiat kerrottiin meille liian lyhyellä varoituksella, ei ollut joustovaroja ja sopimuksia tehtiin jopa meille kertomatta. Ja kun vieras sijaisperhe olikin muuta kuin antoivat ymmärtää emme tulleet saati kuulluksi eikä autetuksi, huoliamme ja asioitamme vähäteltiin.” (vastaaja e)

”Monet seikat perustuvat oletuksiin/luuloihin, ei faktoihin! Pitäisi selvittää tarkemmin, onko esim.lastensuojeluilmoitus ollut aiheellinen.” (vastaaja d)

”Kiireellinen sijoitus hoidettiin tyylikkäästi, huolenpito on ollut kiitettävää.” (vastaaja c)

”Työntekijä ollessa erittäin asiallinen kohtaamme, saimme paljon apua tavan arjen askareisiin ym.taloudellista apua harrastepuolelle ym. (vastaaja e)

Samoillakin vastaajilla oli sosiaalityöstä kahdenlaisia kokemuksia ja kyselylomakkeessa oli vastattu ja perusteltu sekä ”kyllä”, että ”ei” vastauksia. Tämä korostaakin vanhempien jakaantunutta mielipidettä sosiaalityön hyvistä ja huonoista puolista:

”Palvelut vaihtuvat todella jopa radikaalisesti työntekijän vaihtuessa. Ja osa työntekijöistä eivät anna ns.suoraan sanoen aihetta hymyyn/hyvään mieleen.” (vastaaja e)

”Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ei ollut, olin erittäin pettynyt, kun en saanut apua” (vastaaja c)

6.2.3 Kokemukset tukitoimenpiteistä

Lastensuojeluasiakkuuteen liittyy usein myös muita perhettä tukevia palveluita. Kyselylomakkeessa kartoitettiin lyhyesti vanhempien kokemuksia näistä kyseisistä tukimuodoista ennen sijoituksen alkamista sekä sijoituksen aikana. Neljä vastaajista (N=5) koki saaneensa riittävästi tukipalveluita sijoituksen aikana. Yksi vastaajista perusteli ”ei” vastaustaan seuraavasti.

”Saamme itse kamppailla hoitoon pääsyttämme ja mielenterveyden tasapainoilusta.” (vastaaja e)

Ennen sijoitusta koki kolme vastaajaa viidestä (3/5) saaneensa riittävästi tarvitsemiaan tukitoimenpiteitä. Eräässä perustelussa mainittiin perhetyö tärkeänä tukitoimena. Kaksi vastaajaa kuitenkin näki, että apua ei ollut riittävästi saatavilla. Vastauksiaan vanhemmat perustelivat seuraavasti:

”Kotiapua ei saanut ennenkuin tein itse lastensuojeluilmoituksen, sen jälkeen tuli myös taloudellista tukea. KPK:n [Kuopion psykiatrian keskus] masennustyöryhmä oli ala-arvoinen. Tein siitä hoidosta potilasvahinkoilmoituksen.”(vastaaja c)

”PÄIHDEKUNTOUTUKSEN TOTEUTUMINEN: meitä vain ”arvostellaan” jos emme itse ole osanneet/jaksaneet taistella arjessa ja muistutella meidän tarpeista. Ja terapia masennuksen hoitamiseen ja päihdehoitoon tuntuu tehoavan hetkellisesti/osastojaksilla.”(vastaaja e)

Vastaajat kokivat, että heidän avuntarvettaan ei oteta todesta. Vastaajien kokemusten mukaan apua ei ole riittävästi saatavilla, ja jos apua saadaan, se ei tunnu riittävältä ongelmaan suhteutettuna. Vastausten perusteella tukitoimia saadaan sekä ennen sijoitusta, että sijoituksen aikana. Ennen sijoitusta saatu tuki olivat perheen arkeen ja lasten hyvinvointiin liittyviä tukitoimia kuten perhetyötä ja taloudellista tukea. Lapsen sijoituksen aikana tukitoimet yksilöllistyivät koskemaan esimerkiksi vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmaa.

6.2.4 ”Mielipiteeni ja kokemukseni on otettu todesta”

Vanhempien luottamus lastensuojeluun palveluna näyttäisi kyselyyn vastanneiden kokemusten perusteella liittyvän voimakkaasti kuulluksi tulemiseen sekä sijoitettuna olevan lapsen/lapsien hoitoon ja huolenpitoon. Vanhemmilla oli sekä myönteisiä, että negatiivisia kokemuksia ja samalla vastaajalla saattoi olla kahdenlaisia kokemuksia. Sijoituksessaolon aikana luottamukseen liittyvät asiat kohdistuvat luonnollisesti Vesalan perhetukikeskukseen:

”mielipiteeni ja kokemukseni on otettu todesta- - henkilökunta on erittäin läsnäoleva, yhteistyökykyinen ja ammattitaitoinen.” (vastaaja c)

”lapsi ei päässyt aina (lomalle) kotiin, koska lapsi oli mm.käyttäytynyt huonosti ja aina oletettiin, että kotona on sattunut jotakin.” (vastaaja d)

Luottamukseen liittyy asiakkaan subjektiivinen kokemus palvelusta. Epäluottamusta oli herättänyt esimerkiksi epäselvyydet lapsen tapaamiseen liittyen tai tapahtumat sijoituksen aikana. Kuten eräs esimerkki valottaa:

”välillä meitä epäiltiin turhaan ja emme mielestämme saaneet tarpeeksi pätevää/järkevää vastausta epäilyihin jne. Muuten tilat ovat hyvät ”laitokseksi”, mutta lapsemme tavarat kuitenkin hävisivät turhan helposti (nimikoidut), vaikka paikat siivottiinkin mm.lasten kanssa.” (vastaaja e)

Luottamusta palvelua kohtaan vastaajat pohtivat myös lastensa kautta. Kaikki viisi kyselyyn vastaajaa kokivat Vesalan perhetukikeskuksen luottamuksen arvoiseksi palveluksi. Luottamusta Vesalan perhetukikeskuksen henkilökuntaan kuvailtiin muun muassa seuraavalla tavalla:

”kaikki erityistarpeet huomioitiin, lapselle annettiin tarpeeksi omakohtaista huomiota ja lasta tuettiin tarpeeksi.” (vastaaja b)

”meille ei tullut tunnetta että lapsemme olisi jäänyt huomiotta, hoidotta. Henkilökunta on pätevää hoitamaan mielestämme pikkuiset, vaikkapa jos lapsella/lapsilla olisi erityisasiasia/asioita.” (vastaaja e)

6.2.5 ”Kiitoksia kuitenkin Vesalan henkilökunnalle”

Otsikko itsessään kertoo jo paljon, sillä pääsääntöisesti kyselyyn vastaajat kokivat yhteistyön Vesalan perhetukikeskuksen kanssa toimivan hyvin. Otsikko on vastaaja e:n vapaa sana osiosta kerrotut terveiset Vesalan henkilökunnalle. Vanhempien kokemukset Vesalan perhetukikeskuksen kanssa tehdystä yhteistyöstä olivat hyviä, mutta yhteistyötä hankaloittaviakin asioita kerrottiin:

”aina ei otettu vanhemman mielipidettä huomioon” (vastaaja d)

”hoitohenkilökunnan määrään tulisi enemmän kiinnittää huomiota ja lisätä sitä.” (vastaaja b)

Tutkimuksen perusteella ovat kaikkien kyselyyn vastanneiden vanhempien kokemukset Vesalan perhetukikeskuksesta ja sen henkilökunnasta olleet myönteisiä. Nekin vastaajat, jotka olivat kirjanneet muutamia yhteistyötä kokemustensa kautta hankaloittavia tekijöitä, olivat tuoneet ilmi myös monia tyytyväisyyttä ilmaisevia asioita palvelua kohtaan. Fyysisiä perhetukikeskuksen tiloja pidettiin myös hyvinä, mutta eniten ilmi tuotiin henkilökunnan läsnäolon merkitystä, ammattitaitoisuutta ja keskustelutaitoja:

”henkilökunta oli mukavaa ja ammattitaitoista.” (vastaaja d)

”kaikki mikä liittyi lapsemme lääkitykseen (astma) lääkärit ym. kommunikointimme oli mielestäni riittävä tarvittaessa.” (vastaaja e)

Vastaajien kokemukset Vesalan perhetukikeskuksesta kokonaisuudessaan olivat hyviä. Yhteistyö Vesalan perhetukikeskuksen työntekijöiden kanssa koettiin niin virallisissa kuin arkisissakin asioissa tarkoituksenmukaiseksi. Vanhemmat toivat kyselylomakkeen

vapaasana-osiossa spontaanisti esille omia ajatuksiaan koskien Kuopion lastensuojelupalveluja:

”Lisää rahaa ja henkilökuntaa ennaltaehkäisevään ja kodeissa tapahtuvaan lastensuojeluun. Päiväkodin vaihtoehdoksi kodinhoitaja 1-2 kertaa viikossa!!!” (vastaaja c)

”Tämä kysely olisi pitänyt tehdä heti sijoituksen loppumisen jälkeen, koska nyt ei muistu mieleen paljon Vesalan ajan juttuja!” (Vastaaja d)

7 TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Lastensuojelupalvelun tarkoitus on tarjota palveluita lapselle tai nuorelle ja hänen perheelleen. Erilaisten tukimuotojen valinnassa tulisi tavoitella perheen ja sen jäsenten kokonaisvaltaista ja yksilöllistä auttamista. Tutkimukseen osallistuneiden, sijoitettuna olevien tai sijoituksessa olleiden lasten vanhempien kokemukset Kuopion lastensuojelusta palveluna olivat kahdenlaisia. Vastaukset kertoivat lastensuojelun sosiaalityöstä, muista rinnakkaisista tukipalveluista sekä erityisesti Vesalan perhetukikeskuksesta. Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien kokemukset yhteistyöstä, saadusta tuesta ja kuulluksi tulemisesta Vesalassa olivat hyviä. Vanhempien kokemuksiin vaikuttaa hyvin monenlaiset tekijät, mutta havaintoni Vesalan perhetukikeskuksen työntekijöiden toiminnasta asiakkaidensa parissa tukevat tutkimuksen tuloksia ja niiden positiivista luonnetta. Kokemukset lastensuojelun sosiaalityöstä ja tukimuodoista kuten päihde- ja mielenterveyspalveluista olivat samallakin vastaajalla sekä hyviä että huonoja. Tutkimukseni ei ole otoksen kannalta kattava, sillä tutkimukseen osallistui vanhempia vain niukasti. Tutkimustulokset eivät kerro koko totuutta.

7.1 Vanhempien asiakkuus lastensuojelussa

Vanhempien kokemuksiin lastensuojelusta palveluna vaikuttaa väistämättä suhde omaan lapseen tai lapsiin. Kyselyssä selvitettiin vanhempien ja lasten tapaamistiheyttä aikaryhmittäin. Lasten sijoittaminen asumaan kodin ulkopuolelle ja sijoituksen kesto ovat oleellinen tekijä tarkastellessa vanhempien kokemuksia palvelusta. Tästä syystä

sijoituksen kesto nimenomaan Vesalan perhetukikeskuksessa oli merkittävä lomakkeessa kysytty tieto. Vertailtaessa vastaajien lastensuojeluasiakkuuden kestoja Kuopiossa sekä sijoituksen kestoja Vesalan perhetukikeskuksessa voisi päätellä, että sijoitukseen on päädytty varsin pian lastensuojeluasiakkuuden myötä. Vanhempien vastausten perusteella voi sanoa, että suurimmalla osalla vanhemmista lapsen tapaaminen onnistui hyvin sijoituksesta huolimatta. Tutkimuksessa ei käy selville se onko tai oliko lapsi sijoitettuna samalle paikkakunnalle kuin hänen vanhempansa. Myöskään tapaamistiheyden perusteluissa ei asumista eri paikkakunnilla mainittu. Esille tulleet vanhemman oma vointi ja jaksaminen sekä toisen lapsen hoito vaikuttavat väistämättä sijoituksessa olevan lapsen tapaamistiheyteen. Yhdessä vanhemman vastauksessa ei ollut perusteltu mahdollisia esteitä lapsen/lapsien tapaamiselle. Päätelen vastauksen merkitsevän sitä, että mahdollisia esteitä lapsen/lapsien tapaamiselle ei ollut. Tämän oletuksen perustelen sillä, että vastaaja oli merkinnyt lapsen tapaamistiheydeksi kohdan ”useasti viikossa”.

Kokemuksia tutkittaessa on tärkeää tietää millainen lapsen ja vanhempien keskinäinen tapaamistiheys on. Toinen merkittävä tieto on sijoituksen kesto. Alle 12 kuukautta asiakkaana olleella perheen vanhemmilla on tilanteen prosessointi mahdollisesti vielä kesken kun taas kauemmin asiakkaana olleilla vanhemmilla kokemuksiin vaikuttaa tilanteen oletettavissa oleva tasaisempi vaihe. Rautakorven (2007) tutkimuksessa äidin sopeutuminen lapsen huostaanottoon näyttäisi onnistuvan parhaiten silloin, kun äiti itse kokee huostaanoton oikeana ratkaisuna lapsen kannalta. Tutkimuksen mukaan ongelmalliset välit perheen sosiaalityöntekijään tai lapsen sijoituspaikkaan vaikeuttivat sopeutumista tapahtuneeseen huostaanottoon. (Rautakorpi, 2007.) Myös Taskinen (2007) puhuu sijoitettuna olevien lasten vanhempien asemaa puolustaen. Taskisen mukaan sijoitus herättää vanhemmissa vaikeita tunteita ja sijaishuollon työntekijöiden on merkittävän tärkeää ymmärtää vanhempien kokemus. Sijaishuollon tehtävänä on auttaa myös lapsen vanhempaa selviämään vaikeasta tilanteestaan. (Taskinen 2007, 80–81)

7.2 Luottamus ja kuulluksi tuleminen

Vanhemmat pohtivat Vesalan perhetukikeskuksen palvelua muun muassa luottamuksen osalta. Eräs vastanneista vanhemmista kertoi, että heille (vanhemmille) ei tullut tunnetta, että lapsi olisi jäänyt huomiotta ja hoidotta. Tämä ajatus perustuu vanhemman mie-

lessä johonkin osaan Vesalan perhetukikeskuksen palvelua. Kokemus voi olla viittaus esimerkiksi yksittäiseen asiakasneuvonpitoon tai kokemuksen palasia eri osista palvelun muotoa. Luottamus muodostuu jokaiselle asiakkaalle vähän eri tekijöistä, joten kovin pitkälle vietyjä päätelmiä ei perustelemattomista vastauksista voi tehdä. Toisaalta luottamuksesta osattiin kertoa konkreettisemminkin. Eräs vanhemmista kirjoitti, että lapsen kaikki erityistarpeet huomioitiin ja lapselle annettiin tarpeeksi omakohtaista huomiota ja häntä tuettiin riittävästi. Tässä vastauksessa vanhempi on jo kyennyt erittelemään luottamukseen liittyvät tekijät. Kyseinen vastaaja on kokenut luottamuksen vahvasti lapsensa hyvinvoinnin ja työntekijöiden antaman hoidon ja tuen kautta. Tämä on hyvin merkityksellistä, sillä kyseinen vanhempi on jo kyennyt tarkastelemaan sijaishuollon antamien mahdollisuuksien merkitystä lapsensa kannalta. Tutkimuksen tuloksista ei kuitenkaan selviä oliko vastaajan lapsi sijoituksessa kyselyn toteuttamisen aikana vai oliko sijoitus Vesalan perhetukikeskukseen jo päättynyt. Tämä jätettiin tutkimuksesta tarkoituksella pois vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi.

Sijaishuollon osalta on vanhempien henkilökohtainen prosessi yksilöllinen. Mikäli vanhempi on itse hyväksynyt lapsen sijoituksen, hän mahdollisesti ymmärtää paremmin myös sijaishuollon tuoman hyödyn lapselleen ja osaa näin käsitellä siihen liittyviä tunteita. Perheen hajoaminen ja lapsen/lapsien sijoitus saattaa vanhemmista tuntua hyvinkin raskaalta. Tästä syystä on tärkeää, että vanhemmat voivat kokea lapsensa/lapsiensa olevan hyvässä hoidossa. Tätä tutkimustulosta tukevat myös aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset. Koivuluoma ym. (2009) kertovat tutkimuksena tuloksissa, että vanhemmat kokivat saaneensa tukea esimerkiksi perhetukikeskuksista sekä ensi- ja turvakodeista ennen varsinaista huostaanottoa (Koivuluoma ym.2009). Abstraktimmat tuen muodot kuten juuri tutkimustuloksissa ilmi tulleet keskustelut ja hyvä vuorovaikutus Vesalan perhetukikeskuksen henkilöstön kanssa koettiin tärkeinä, vaikka aivan suoraan eivät vanhemmat kuitenkaan olleet nimenneet keskusteluista saatuja hyötyjä.

7.3 Kokemukset lastensuojelun sosiaalityöstä ja tukipalveluista

Vastaajien lastensuojeluasiakkuudet olivat tai olivat olleet kestoiltaan hyvin eripituisia. Vanhempien kokemuksia tarkastellessa täytyy huomioida, että yksilöllisiin kokemuksiin vaikuttaa hyvin monet eri tekijät sekä yksittäiset tapahtumat. Vanhemman mieleen on

voinut parhaiten jäädä erityisen hankalat, mutta toisaalta myös erityisen hyvin menneet asiakastapaamiset sosiaaliviranomaisten kanssa. Vanhemmilta saaduista vastauksista huokuu ristiriitaisuus. Samakin vastaaja on ilmaissut sekä tyytyväisyyttä, että tyytymättömyyttä sosiaalityötä ja tukipalveluja kohtaan. Aiempien tutkimusten mukaan tämä tulos ei ole yllättävä, mutta tulokseen johtaneita syitä tulee pohtia kriittisesti. Asiakkaan ymmärrys sosiaalityöhön ja muihin tukipalveluihin ei välttämättä ole samalla tasolla kuin ammattilaisen. Taloudellista tukea pidetään itsestäänselvyytenä ja sosiaalityöhön kuuluvana, mutta esimerkiksi moniammatillisen yhteistyön sujuvuus ja tätä kautta asiakkaan parhaan turvaaminen jäävät ehkä asiakkaalta itseltään näkymättömiin. Myös Koivuluoma ym. (2009) pohtivat tutkimuksensa tuloksissa syitä vanhempien tyytymättömyyteen sosiaalityötä kohtaan. Tutkimustuloksista paistoi läpi ristiriitaisuus, sillä vanhemmat olivat konkreettisesti saaneet tukea, mutta he eivät siitä huolimatta kokeneet saaneensa tukea. Lastensuojelun asiakasryhmä huomioon ottaen on mahdollista, että vanhempien käsitykset sosiaalityöhön kuuluvista palveluista eivät mahdollisesti vastaa todellisuutta. Myös kokemuksen emootio voi osaltaan vaikuttaa siihen, että vanhemmat eivät koe saaneensa tukea henkisellä tasolla, sillä asiakkaalle on jäänyt sosiaalityöntekijän tapaamisesta mieleen pettymys ja paha mieli. (Koivuluoma ym. 2009)

Kokemukset saadusta tuesta ovat subjektiivisia. Se, minkä vanhempi kokee saamanaan tukena, on eri asia kuin se mitä tukea vanhemmalle on tarjottu tai annettu. Näin ollen työntekijän ja asiakkaan ajatukset tuen tarpeesta eivät välttämättä kohtaa. Lastensuojelutyössä on asiakkaan yksilöllinen huomioiminen tärkeää ja tätä myöten ovat myös tuen tarpeet erilaisia. Asiakkaan luottamukseen sosiaalityötä kohtaan vaikuttaa se kuinka hyvin tämä kokee tulleen asiassaan kuulluksi ja huomioonotetuksi. Työntekijän ja asiakkaan on tärkeää pyrkiä keskustelemaan yhteistyöhön. Asiakkaan tunteminen voisi tuottaa myös vaikuttavampaa asiakastyötä. Omassa tutkimuksessani ja aiemmin tehdyissä tutkimuksissa asiakkaat toivoivat yksilöllisempää ja keskusteluvampaa yhteistyötä. Lastensuojelun sosiaalityöltä tämä vaatii resursseja asiakkaiden yksilöllisempään huomioimiseen sekä perheen kokonaistilanteen kartoittamiseen myös siltä osin mitä muita mahdollisia tukipalveluja perheellä on käytössään. Yhteistyön toimivuus onkin yksi merkittävimmistä lastensuojeluasiakkuuden onnistumisen tekijöistä, sillä yhteistyön merkitys korostuu erityisen paljon jo asiakassuunnitelmaa tehdessä.

Tutkimuksen perusteella valtaosa vanhemmista koki saaneensa riittävästi tukipalveluita ennen lapsen sijoitusta. Esimerkkinä hyvästä ja merkittävästä tuesta mainittiin perhetyö. Osan vanhemmista koki, että tukipalveluja saa sitten kun tilanne on jo siinä pisteessä, että lapset sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Lapsen sijoituksen aikana yhtä vanhempaa lukuun ottamatta kaikki vastanneet kokivat saaneensa riittävästi tukipalveluja. Kielteisen vastauksen antanut vanhempi koki, että hän joutuu itse kamppailemaan hoitoon pääsystä ja tukimuotojen tarjoamasta avusta. Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaisi siltä, että tukitoimia vanhemmille on saatavilla, mutta vaihtelevissa määrin. Myöskään tukitoimien sisältö ei välttämättä täsmää avun tarpeen määrään tai tarjottu tuki ei vastaa itse ongelmaan. Kun kyseessä on lastensuojeluasiakkuus, tulee pitää mielessä, että vanhemmille lasten sijaishuoltoon siirtyminen on usein kriisi. Kriisi vaatii aina aikaa, jotta tilanteeseen voidaan sopeutua ja tuolloin tulee ammattilaisen nähdä asiakkaan tilanteen vaatimien tukitoimien tarpeellisuus. Saastamoinen (2010) selvittää, että vanhempien kuntoutuminen on keskeinen osa lapsen sijaishuoltoa. Asiakasvanhemmille suunnattu asiakassuunnitelma tulisi tarkoituksenmukaisesti kohdistaa niin, että se parhaalla mahdollisella tavalla tukisi vanhempien kuntoutumista ja tilanteeseen sopeutumista. (Saastamoinen 2010, 85–86.)

7.4 Kokemukset Vesalan perhetukikeskuksesta

Työharjoitteluni aikana Vesalan perhetukikeskuksessa tein lukuisia havaintoja asiakastyöhön liittyen. Jokapäiväisissä asiakastyön kanssakäymisissä eivät ohjaajat virallisiltakaan asioilta unohtaneet kysyä esimerkiksi asiakasvanhemman vointia tai tilanteesta riippuen muita kuulumisia. Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta vanhemmat myös kertoivat vilpittömän oloisesti kuulumisistaan. Lasten kuulumisten kysely ja koulupäivän sujuminen sekä läksyistä huolehtiminen ovat omana osanaan vaikuttamassa myös vanhempien kokemaan lasten hyvään huoltoon ja hoitoon. Havaintojeni mukaan lapset välittivät usein vanhemmilleen omia kokemuksiaan työntekijöiden parista. Lapset vaikuttivat puhuvan kokemuksistaan ikätaso huomioiden vilpittömästi omille vanhemmilleen. Vesalan henkilökunnan välitön suhtautuminen asiakkaisiinsa suo myös vanhemmille mahdollisuuden purkaa sijoitukseen liittyen omaa pahaa oloaan, joka sekin vaatii luottamuksellisen suhteen työntekijöihin. Myös Koivuluoman ym. (2009) tutkimuksen perusteella kokivat huostaanotettujen lasten vanhemmat saaneensa tukea esimerkiksi

perhetukikeskuksista sekä ensi- ja turvakodeista jo ennen tapahtunutta huostaanottoa. (Koivuluoma ym. 2009.)

Havaintoni työharjoittelustani Vesalan perhetukikeskuksessa tukevat tutkimukseni tuloksia. Asiakastyöhön suhtaudutaan Vesalassa asianmukaisella ammattitaidolla ja asiakkaan tilanne otetaan kaikessa aitoudessaan vastaan. ”Kuulumisten kysely” on osa työtä ja luonnollinen osa myös ihmisten tavanomaista kanssakäymistä. Tutkimukseni tulosten perusteella tämä aito ja välitön suhtautuminen henkilökunnan puolelta asiakkailleen on sijoitettuna olevien lasten vanhemmille luonut turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Vanhemmat kirjasiivat vastauksissaan Vesalan henkilökunnan olevan sopivasti läsnä asiakkailleen, keskusteluyhteys asiakkaan ja ohjaajan välillä toimi hyvin, lasten hyvään hoitoon oli pystytty luottamaan ja henkilökunnan koettiin olevan mukavaa. Sosiaalialan ammattilaisille sama tarkoittaa onnistumista palveluissa. Kritiikkiä Vesalan perhetukikeskuksen palvelua tai henkilökuntaa kohtaan ei juuri ilmennyt. Muutamia, tutkimustuloksiin suhteutettuna pieniä asioita kuitenkin kritisoiitiin. Eräs vanhempi kertoi, että hän oli kokenut tulleen epäilyksi kotona tapahtuvien asioiden suhteen ja tämä oli puolestaan vaikuttanut lapsen tapaamiseen. Sama vastaaja kuitenkin myös kiitteli henkilökuntaa ja kertoi luottamuksellisesta suhteesta Vesalan perhetukikeskukseen. Eräs vanhemmista puolestaan kertoi, että vaikka Vesalan tilat ovat laitokseksi hyvät niin silti lapsen omia, nimikoituja vaatteita ja tavaroita oli päässyt katoamaan. Tutkimustulosten perusteella Vesalan perhetukikeskuksen palvelu koettiin tilanteeseen nähden oikeanlaista tukea tarjoavaksi. Koko perheen hyvinvoinnin huomioiminen ja kokonaisuuden hahmottaminen auttoivat vanhempia jaksamaan vaikeassa tilanteessaan ja tähän vanhemmat kokivat saaneensa tukea Vesalan henkilökunnalta.

Asiakastyön tiimoilta on tärkeää pohtia yhteistyön merkitystä lastensuojelutyössä. Yhteistyön sujuvuus on yksi merkittävimmistä elementeistä Vesalan perhetukikeskuksen henkilökunnan arkityössä. Yhteistyö vanhempien ja muiden perheen hyvinvoinnin eteen työtä tekevien toimijoiden välillä on ensiarvoisen tärkeää. Havaintojeni mukaan yhteistyö moniammatillisuuden periaatteita noudattaen toimi Vesalan perhetukikeskuksessa melko hyvin. Moniammatillisia tiimejä kokoontui lapsen ja perheen asioissa asiakasneuvotteluihin, mutta tarpeen tullen kokoonnuttiin myös muulloin. Moniammatillinen yhteistyö voi parhaassa mahdollisessa tilanteessa antaa sekä asiakkaalle, että yhteistyötä keskenään tekeville viranomaisille kokonaiskuvan asiakkaan tilanteesta sekä saadun

tuen riittävydestä ja jatkotoimintasuunnitelmista. Havaintojeni perusteella on moniammatillisuus kuitenkin myös riski, sillä joissain neuvotteluissa saattoi usea ammattihenkilö jäädä ilman puheenvuoroa, jolloin asiakkaankin kokemus moniammatillisesta tiimistä on hatara. Myös asiakkaan oma kyky hyödyntää paikalla olevien ammattilaisten tarjoamaa apua ja tukea sekä neuvoja on mielestäni moniammatillisen työn koetinkivi. Tässä on sosiaalityöntekijällä kokoonkutsujan roolissa suuri vastuu.

7.5 Vanhempien ääni ja yhteenveto

Tutkimukseeni osallistuneilla vanhemmilla oli omia ehdotuksia niin lastensuojelupalvelua yleisesti koskemaan kuin myös nimenomaisesti Vesalan perhetukikeskusta koskevia asioita. Näitä asioita vanhemmat olivat kirjanneet tutkimukseni eri osioihin terveisinä palvelulle. Eräs vanhempi kannatti ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja toivoi kohteissa tapahtuvaa lastensuojelua. Sama vastaaja ehdotti myös kodinhoidollista apua lasten päiväkotiin laittamisen sijasta. Myös kyselyn tärkeys ymmärrettiin ja eräs vastaaja toivoikin, että kysely olisi tehty heti sijoituksen päättymisen jälkeen, jotta mielikuvat tapahtumista olisivat tarkasti muistissa. Sijoitettujen lasten vanhemmilla on halua kehittää lastensuojelutyötä ja tutkimuksen perusteella he toivovat mielipiteiden kartoittamista. Asiakkailta itsellään olisi varmasti paljon annettavaa lastensuojelupalveluiden kehittämiseksi. Asiakkaiden kokemuksilla on merkitystä työn kehittämisen ja tulevaisuuden kannalta. Rousu (2007) puhuu siitä kuinka lastensuojelun arviointikeskusteluissa keskitytään nykyään enemmän vanhempien kyvykkyyteen huolehtia lapsestaan kuin siihen kuinka lastensuojelun organisaatioissa seurataan ja arvioidaan lastensuojelutyön onnistumista. Rousu korostaa, että lastensuojeluorganisaation tulee olla aivan erityisen hyvin selvillä myös työnsä pitkän tähtäimen vaikutuksista lasten, nuorten ja perheiden elämässä. Vastuu lastensuojelussa on korostunut, sillä vaikeassa elämäntilanteessa elävän perheen tukemiseksi tehdyt päätökset vaikuttavat niin perheen elämään kuin tulevaisuuteenkin. Lastensuojelupalveluissa onnistuminen on vahvasti sidoksissa siihen kuinka myönteisiä ovat ne vaikutukset, joita lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnissa saadaan aikaiseksi. (Rousu 2007.)

Tutkimukseeni osallistuneet viisi vanhempaa eivät anna kokonaiskuvaa Vesalan perhetukikeskuksen tuottamasta lastensuojelun laitospalvelusta, lastensuojelun sosiaalityöstä

Kuopiossa tai muista tukipalveluista. Niiden vanhempien osalta, jotka tutkimukseen osallistuivat, voidaan kuitenkin sanoa, että suunta Vesalan perhetukikeskuksen toiminnassa on oikea ja asiakasta omassa tilanteessaan kunnioittava. Asiakaslähtöiset työtötteet ja ihmisläheisyys välittyivät myös vastaajien kokemuksista. Tutkimuksen tulosten mukaan kokonaiskuva Vesalan perhetukikeskuksen antamasta palvelusta oli lähes pelkästään positiivista. Tutkimukseni merkittävyyttä voi tarkastella asiakastyön kannalta myös toisesta näkökulmasta ja pohtia, minkä kuvan tutkimustulokset palvelusta antaisivat jos nämäkin viisi tutkimukseen osallistunutta vanhempaa olisivat kokeneet palvelun hyvin negatiivisesti. Totuudenjyvä palvelun laadusta itää siis tässä pienessäkin otoksessa. Tutkimuksen kannalta tulee tietenkin miettiä myös sitä millaisia tutkimustulokset olisivat jos kyselyyn olisi vastannut viiden vanhemman sijasta esimerkiksi kymmenen tai kaksikymmentä vanhempaa. Olisiko tutkimustulosten suunta kääntynyt negatiivisemmaksi tai tulokset tasoittuneet kertomaan sekä hyvistä, että negatiivisemmista kokemuksista?

Kaikki vanhempien kokemuksiin liittyvät asiat kielivät sosiaalialan ammattilaiselle myös palvelun laadusta ja lastensuojelutyön vaikuttavuudesta. Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien kokemukset palvelun laadusta Kuopion lastensuojelun sosiaalityön osalta olivat sekä myönteisiä, että negatiivisia. Myös esittelemissäni aiemmin tehdyissä tutkimuksissa kokemukset sosiaalityöstä olivat negatiivisesti sävyttyneitä tai ristiriitaisia. Tutkimuksien tuloksissa kirjattiin myös sosiaalityöstä välittyvää epäluottamusta. Mitä tämä kertoo lastensuojelun sosiaalityön tilanteesta Suomessa? Ja kuinka se pitkällä aikavälillä vaikuttaa lastensuojelun laatuun ja työn vaikuttavuuteen? Nämä ovat kysymyksiä joita pohditaan ja tullaan pohtimaan niin ammattilaisten kuin julkisen keskustelun tiimoilta, sillä yleisesti ottaen lasten suojelu on myös yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen asia.

8 POHDINTA

8.1 Eettisyys

Omassa tutkimuksessani olen noudattanut yleistä rehellisyyden periaatetta aina aineiston kokoamisesta sen työstämiseen sekä menetelmien ja lähteiden käytössä. Eettiset valintani korostuvat erityisen paljon siitä syystä, että tein opinnäytetyöni yhteistyössä työelämän kanssa. Lisäksi tutkimukseni kohde, sijoitettujen lasten vanhemmat vaativat korkeaa ammattieettistä suhtautumista kohderyhmään. Koko opinnäytetyöprosessin aikana olen välttänyt ennakkoasenteita ja tällä samalla perusteella tein myös tutkimukseni metodologiset valinnat. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2005, 30–35) Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia puhuu ammattieettisten periaatteiden puolesta vahvasti:

”Sosiaalialalla on erityinen suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin. Voidaan katsoa, että koko sosiaalialan työ on saanut alkunsa juuri niihin liittyvien kysymysten pohtimisesta. Sosiaalialan työn tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen, puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, muutos ja kehitys.” (Talentia i.a.)

Talentia puhuu hyvän ammattietiikan puolesta, jota ei voi koskaan toteuttaa ilman pohdintaa. Työ on sosiaalialalla aina keskeneräistä eikä ole olemassa eettisiä toimintaohjeita erikseen kaikkiin mahdollisiin sosiaalialan työn tilanteisiin. Siitä huolimatta ja erityisesti tästä syystä tulee sosiaalialan ammattilaisen jaksaa tietoisena prosessina reflektoida kaikkea ammatillista toimintaansa. (Talentia i.a.) Opinnäytetyöni ja sen tutkimus on osa omaa ammatillisuuttani. Tästä syystä olen perustellut tutkimukselliset valintani ja neuvotellut yhteistyössä Vesalan perhetukikeskuksen kanssa tutkimukseeni liittyvistä asioista avoimesti. Kriittisyys ja pohdiskelu työni kaikissa vaiheissa on ollut minulle eettisten ratkaisujeni mitta.

8.2 Henkilökohtainen opinnäytetyöprosessini

Opinnäytetyöni aiheen valinta oli helppo. Halusin opinnäytetyöni liittyvän lastensuojeluun ja toivoin, että työstäni jää konkreettisesti jotain mitä työelämä voisi jatkossa hyödyntää. Toiveeni kävivät toteen kun keväällä 2008 etsin ja löysin työelämä yhteistyökumppanikseni Vesalan perhetukikeskuksen Kuopiosta. Kesäkuussa 2008 vierailin Vesalassa, jolloin kävimme keskustelua opinnäytetyöni tavoitteista ja työelämän tarpeista. Tuolla vierailulla sain myös tietoa asiakaskunnasta, Kuopion lastensuojelusta yleisesti sekä hieman kirjallisuuttakin aiheeseen liittyen. Vesalasta nimettiin minulle oma ohjaaja, jonka puoleen sain kääntyä tarpeen tullen. Syksyllä 2008 laadin opinnäytetyöni suunnitelman, pidin ohjauskeskusteluja opinnäytetyöni ohjaajan kanssa ja järjestin uuden tapaamisen Vesalaan vielä syyskuun alkuun. Uudella tapaamisella tarkensimme opinnäytetyöni aihetta ja pohdimme jo kyselylomakkeen toteutukseen liittyviä asioita. Keväällä 2009 aloin hahmottelemaan tutkimukseni teoriaosuutta.

Keväällä 2010 jatkoin työskentelyä opinnäytetyöni parissa. Tutkimuslupapyyntö-asiat sekä lähdemateriaalin hankinta työllistivät paljon muun opiskelun ohessa. Työ, työyhteisöt ja johtaminen työharjoitteluni tein Vesalassa ja tähän ratkaisuun olin erittäin tyytyväinen. Koin saavani harjoittelusta paljon, sillä opinnäytetyöni oli hedelmällisimmässä vaiheessaan ja sain havaintojeni kautta työstettyä paremmin myös kyselylomaketta. Valmis kyselylomake koeajettiin eli lomaketta kokeiltiin niin, että eräs Vesalan perhetukikeskuksen työntekijä kävi lomakkeen läpi. Kyselylomakkeet saatekirjeineen postitettiin maaliskuussa ja sain vastaukset takaisin huhtikuussa niin, että vastausaikaa sijoitettujen lasten vanhemmilla oli kuukausi.

Touko-heinäkuu 2010 kului täysin opinnäytetyön sisällön analyysin esitöiden ja kirjoittamisen parissa. Taulukoin kyselylomakkeen ja teemoittelin lomakkeiden vastaukset. Koin hankalaksi oikeanlaisen tiedon löytämisen. Hyvää tietoa löytyy paljon, mutta on hankala päättää mitä niistä kannattaisi käyttää. Tässä kehityin opinnäytetyöni tekemisen aikana valtavasti. Tutkijana olen vielä täysin aloittelija, joten tutkimusotteen löytäminen ja ”sisäisen tutkijani” herääminen vei hetken aikaa. Lisäksi sisällönanalyysissä käyttämäni teemoittelu ja kvalitatiivisen tutkimuksen perusmenetelmien tutkiminen vei paljon enemmän aikaa kuin olin odottanutkaan. Syyslukukaudella 2010 jätin opinnäytetyöni esitarkastukseen ja pidin esitarkastus versiosta esityksen.

Oman opinnäytetyön suhteen täytyy olla kriittinen. Kyselylomakkeen tekemiseen olisi kannattanut varata vielä enemmän aikaa ja miettiä valittuja kysymyksiä sanamuotoineen tarkemmin. Huomasin, että joissain kysymyksissä oli vastattu hieman asian vierestä ja siihen on varmasti vaikuttanut se, että vastaaja on mieltänyt kysymyksen tarkoitavan jotain muuta kuin mihin itse olin pyrkinyt vastausta saamaan. Olisin voinut paneutua kvalitatiivisen tutkimuksen teoriaan sekä muihin tutkimusmetodologisiin lähtökohtiin enemmän jo aiemmassa vaiheessa, mutta toisaalta se oli hankalaa ennen kyselylomakkeen tutkimustulosten saamista. Kyselylomakkeen vastausten määrän ja sisällön perusteella pystyin vasta päättämään tarkemmin mitkä tutkimukselliset vaihtoehdot sopivat omaan tutkimukseeni parhaiten.

Viimeisimmät 9 kuukautta ovat olleet opinnäytetyöni osalta hyvin intensiivisen työskentelyn aikaa. Ajatukset ovat olleet jatkuvasti tutkimuksessa, ja tehdyissä päätelmissä. Uusia ideoita on ilmaantunut tiuhaan tahtiin ja olen saanut monia oppimisen kokemuksia. Työn tekeminen on vaatinut erityisen paljon pitkäjänteisyyttä ja kärsivällisyyttä kahden pienen lapsen äitinä. Perhe-elämän ja opintojen yhdistäminen on ollut haastavaa. Kokonaisuutena on työskentely ollut antoisaa, vaikkakin välillä tuskastuttavaa. Opinnäytetyön tekeminen yksin antaa täysin oman vapauden tehdä valintoja, mutta se on myös rasite. Onnistumisia, eikä epäonnistumisia voi jakaa juuri kenenkään kanssa ja puuttumaan jää tutkimuksellinen keskustelu, jota olisin itse kaivannut. Toisaalta elämäntilanteessani on ollut monia vaiheita koko opinnäytetyön prosessin ajan ja tästä syystä työn tekeminen yksin oli minulle ainoa vaihtoehto. Itse pidän opinnäytetyön tekemistä pienenä matkana tutkijuuteen. On hyvä, että opinnäytetyö on opiskelijan harjoittelutyö, joka vaatii ammattitaitojen pienimuotoista kokoamista, sillä se antaa opiskelijalle vapauden työstää ajatuksiaan ja omia pohdintojaan tulevasta ammatistaan syvemmin. Koen saaneeni opinnäytetyöstä vahvistusta niille ajatuksille, joita itselläni on omaa ammatillisuuttani kohtaan aina ollutkin. Haluan jatkossakin olla osallisena lasten, vanhempien ja perheiden palveluiden kehittämisessä ja tiedän, että tulevaisuudessa pystyn näitä ammatissani toteuttamaan.

8.3 Jatkotutkimusideat & kiitos ja kumarrus

Jatkotutkimuksen aiheita pohdin paljonkin. Olisi mieluista tietää kuinka paljon sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemukset lopulta muokkaavat lastensuojelua palveluna. Kuinka se näkyy asiakkaille? Pohdin, että tutkimusta voisi tehdä pitkällä aikavälillä ja kohtuullisen suurelle otannalle. Ensin tutkittaisiin millaisia kokemuksia vanhemmillä on ja sen jälkeen sitä kuinka tuo tutkimuksellinen tieto vaikuttaa lastensuojelun työkentällä työn tekemiseen. Toisaalta olisi tärkeää tutkia myös lastensuojeluasiakkaina olevien perheiden kokemuksia siten eroavatko lasten ja vanhempien kokemukset palvelusta esimerkiksi laitossijoitusten osalta.

Oman opinnäytetyöni kyselylomake suuntautui tutkimaan sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemuksia palvelusta, mutta millaisia ovat kokemukset palvelun tuottajilla eli esimerkiksi Vesalan perhetukikeskuksen työntekijöillä. Työn kehittämisen osalta työntekijä-näkökulmaa olisi tarkoituksenmukaista tutkia, sillä yhteistyössä on kyse kahden tai useamman osapuolen keskinäisistä sopimuksista. Asiakastilanteet eivät useinkaan ole helppoja ja työntekijäkin joutuu epämiellyttäviin tilanteisiin työtä tehdessään, vaikka toimisi täysin lain ja työtä ohjaavien eettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkimukselleni jatkotutkimusideana on myös tutkimustulosten käyttäminen todellisessa arjen työssä. Työn kehittämisen kannalta ei tutkimukseni laajuus ole vielä kattava, mutta se voi antaa suuntaa sille miten tulisi toimia. Asiakastyön tärkein kohde on asiakas itse. Tästä nimenomaisesta syystä ei asiakkaiden kokemuksia voi tallettaa vain asiakirjana pöytälaatikkoon vaan kokemusten kautta tulee nousta työyhteisöissä aito halu kehittää omaa työtään.

Työskentelyni opinnäytetyön parissa on ollut polveilevaa ja monimuotoista, sekä aikaa vievää, tiivistä työtä. Haluankin opinnäytetyöni päätteeksi ja tulevan valmistumiseni edellä kiittää minua opinnoissani tukeneita henkilöitä. Aivan erityisen kiitoksen haluan välittää omalle perheelleni, miehelleni ja lapsilleni, sillä he ovat antaneet minulle motivaatiota ja voimaa opintoihini sen sateisissa ja aurinkoisissa vaiheissa. Kiitän tietenkin myös lastemme ukkeja ja mummoja runsaasta lastenhoitoavusta, sillä ilman vilpittöntä apuane ei näitäkään rivejä olisi kirjoitettu. Kiitokseni välitän myös Diakoniammattikorkeakoulun opettajille sekä ohjaajalleni saadusta tuesta, neuvoista ja ohjeista opinnäytetyöni monissa vaiheissa.

LÄHTEET

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Koivuluoma, Kirsi; Pasanen, Jenni; Santalahti, Niina 2009. Huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia tuesta ja tuen tarpeista huostaanotto-prosessin aikana. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 02.07.2010. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1237967730-9>, Theseus.fi, Ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2005. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kuopion kaupunki i.a. Sosiaalityö. Lapsiperhepalvelut. Perhetukikeskukset, Vesala. Viitattu 22.6.2010. Saatavissa <http://www.kuopio.fi/soste.nsf/TD/171106114306323?OpenDocument>
- Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma, loppuraportti. Viitattu 15.07.2010. Saatavissa <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>
- Laitinen, Katja 2010. Laadunhallinnan käynnistäminen Kinnulakodissa. Pieksämäki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä Pieksämäki. Viitattu 20.07.2010. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005037466>, Theseus.fi, Ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto.
- Lastensuojelulaki 2007/417. 12.2.2010. Finlex- Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 17.7.2010-01.08.2010.
- Lastensuojelun keskusliitto 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatu-kriteerit. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 18.
- Metsämuuronen, Jari (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja 2006. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, Jari. Laadullisen tutkimuksen perusteet 2008. Helsinki: International Methelp.

- Puonti, Annamajja; Saarnio, Tuula; Hujala, Anne (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Rautakorpi, Sonja 2007. Äiti ja lapsen huostaanotto: äitien kokemuksia lapsen huostaanotto-prosessista ja äitiydestä huostaanoton jälkeen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 15.07.2010. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2007478>, Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto.
- Rousu, Sirkka 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Räty, Tapio 2010. Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Saapunki-Sihvonen, Arja. Vastaava ohjaaja. Vesalan perhetukikeskus. Kuopio. Suullinen tiedonanto 30.8.2010.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 02.07.2010. Saatavissa <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/index.html>.
- Saastamoinen, Kati 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.
- Seppänen-Järvelä, Riitta & Vataja, Katri (toim.) 2009. Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sosiaaliportti i.a. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Viitattu 15.-18.07.2010. Saatavissa <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/>
- Talentia ry. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Viitattu 19.7.2010. Saatavilla http://www.talentia.fi/files/1649_Etiikkaopas2005.pdf
- Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki 417/2007. Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.
- Ängeslevä, Heta 2010. Äidit ja isät tarvitsevat tukea vanhemmuuteen. Painopiste perheiden tukemisessa on keikahtanut väärään päähän. Savon Sanomat 21.01.2010., Kotimaa-osio.

LIITE 1: Tutkimuksessa käytetty kyselylomake

Rastita oikea vastausvaihtoehto ja perustele vastauksesi pyydettyäessä.

Sukupuoli   Nainen   Mies

Ikä   Alle 18v.   18-30v.   31-40v.   Yli 40v.

1. Kuinka kauan asiakkuutenne Kuopion lastensuojelupalveluihin on kestänyt?

Alle 12 kk   1-5 vuotta   5-10 vuotta   Yli 10 vuotta

2. Oletteko tyytyväisiä yleensä Kuopiossa saamiinne lastensuojelupalveluihin?

Kyllä Mitkä palvelut ovat palvelleet Teitä parhaiten?

Ei Miksi?

---

3. Onko perheenne saanut mielestänne riittävästi tarvitsemianne tukitoimenpiteitä (esimerkiksi avohuollon palveluja, kotiapua, taloudellista tukea, mielenterveyskuntoutusta, päihdekuntoutusta jne.) Kuopiossa?

Ennen huostaanottoa   Kyllä   Ei Mitä olisitte kaivanneet lisää?

Huostaanoton aikana   Kyllä   Ei Mitä olisitte kaivanneet lisää?

---

4. Kuinka kauan lapsenne on ollut sijoitettuna Vesalaan? (Tai jos sijoitus on jo päättynyt kuinka kauan sijoitus tuolloin kesti?)

Alle 12 kk   1-4 vuotta   4-7 vuotta   yli 7 vuotta

5. Kuinka usein tapaatte lastanne?

Useasti viikossa   Kerran viikossa   1-2 krt/kk   Harvemmin kuin 1 krt/kk

Kerro mahdollisista tekijöistä, jotka vaikuttavat siihen kuinka usein tapaatte lastanne

---

---

6. Koetteko saaneenne riittävästi tukea Vesalan perhetukikeskuksen henkilökunnalta lapsenne sijoituksen aikana?

Kyllä Millainen tuki on ollut parasta? _____

Ei Millaista tukea olisitte kaivanneet lisää? _____

---

7. Koetteko saavanne toimia tasavertaisessa yhteistyössä Vesalan henkilökunnan kanssa perheenne, erityisesti lapsenne asioita koskien?

Kyllä   Ei Mitkä seikat estävät tasavertaisen yhteistyön? _____

---

8. Oletteko mielestänne tullut riittävästi kuulluksi perhettänne koskevilla asioilla?

Kyllä   Ei Miten tai missä asioissa olette kokeneet näin? _____

---

9. Onko Vesalan perhetukikeskus lastensuojelupalveluna vastannut odotuksianne (esimerkiksi toimitilat, henkilökunta, työskentely lasten parissa, työskentely vanhempien ja perheiden parissa?)

Kyllä

Ei Miksi? _____

---

10. Onko Teillä vanhempana tunne siitä, että lapsenne on Vesalan perhetukikeskuksessa hyvässä ja turvallisessa hoidossa ja, että hänestä/ heistä pidetään hyvää huolta?

Kyllä

Ei Mitkä asiat herättävät Teissä huolta? _____

Lopuksi voitte vapain sanoin kertoa mieleenne nousseita ajatuksia, kehitysehdotuksia, kysymyksiä jne. liittyen Vesalan perhetukikeskukseen ja yleisesti Kuopion sosiaalityöhön.

Kiitän vastauksistanne!

LIITE 2: Kyselylomakkeen saatekirje

Hei!

26.2.2010

Olen sosionomi-opiskelija Anne Salmela ja olen parhaillaan työharjoittelussa Vesalan perhetukikeskuksessa. Työharjoitteluni lisäksi teen opintoihini liittyvää opinnäytetyötäni Diakonia-ammattikorkeakoulu Pieksämäen yksikölle. Opinnäytetyöhöni liittyy kvalitatiivinen tutkimus, jonka aihe on ”*sijoitettujen lasten vanhempien kokemuksia lastensuojelupalveluista Kuopiossa*”. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää lasten **vanhempien kokemuksia lastensuojelupalveluista** yleensäkin Kuopiossa, mutta tutkimukseni kohde painottuu kuitenkin Vesalan perhetukikeskuksessa sijoitettuna olevien lasten vanhempien kokemuksiin. Kyselylomake jaetaan tällä hetkellä Vesalassa sijoitettuna olevien lasten vanhemmille ja postitetaan 1-2 vuotta sitten Vesalassa olleille asiakasperheiden vanhemmille.

Aineistoa tutkimukseeni kerään oheisen kyselylomakkeen avulla, johon pyydän Teitä ystävällisesti vastaamaan. Valmiin tutkimuksen tuloksia Vesalan henkilökunta käyttää kehittämään asiakastyötään, joten **vastauksillanne on todella merkitystä!**

Perhetukikeskus Vesalan henkilökunta jakaa Teille kyselylomakkeen sekä avoimen kirjekuoren, johon suljette täyttämäne lomakkeen ja palautatte sitten **nimettömänä** takaisin henkilökunnalle **viimeistään ma 5.4.2010 mennessä**. Ne vanhemmat, joille lomake postitetaan saavat ohessa myös kirjekuoren postimaksuineen kyselylomakkeen palautusta varten. Kyselylomakkeet tulevat ainoastaan minun eli tutkijan käyttöön ja sosiaalialan eettisen ohjeistuksen mukaisesti **käsittelen kyselylomakkeet ehdottoman luottamuksellisesti!**

Jos Teillä on kysymyksiä tutkimukseeni liittyen vastaan niihin mielelläni sähköpostitse. Kiitos jo etukäteen yhteistyöstä, hyvää kevään jatkoa!

Ystävällisesti

Anne Salmela

anne.salmela@student.diak.fi

